

T.C.

AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ANNE-BABASI BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ ÇOCUKLARIN
DEPRESYON BELİRTİLERİNİN ANNE-BABA TUTUMLARI
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Derya KURU

Tez Danışmanı
Öğretim Üyesi Dr. Mert AKCANBAŞ

İstanbul, 2018

T.C.

AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Psikoloji Anabilim Dalı

ANNE-BABASI BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ ÇOCUKLARIN
DEPRESYON BELİRTİLERİNİN ANNE-BABA TUTUMLARI
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Derya KURU

İstanbul, 2018

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Boşanma Faktörüne Göre, Ebeveynlerin Anne-Baba Tutumlarının Çocukluk Çağı Depresyonuna Etkisinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..../10/2018

Derya KURU

ONAY

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin .....yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

...../...../2018

Derya KURU

ÖZET

ANNE-BABASI BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ ÇOCUKLARIN DEPRESYON BELİRTİLERİNİN ANNE-BABA TUTUMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı

Çocukların gelişim sürecinde ilişki kurduğu kişilerin büyük bir önemi vardır. Anne-babalar, tutum ve davranışları ile çocuklarının en önemli rol modelleri ve bilgi kaynaklarıdır. Bu nedenle ebeveynlerin tutumları, davranışları ve kullandıkları yöntemler çocukların kişiliklerinin oluşmasında, olumlu sosyal ilişkiler kurmasında ve toplum içerisinde sağlıklı bir birey olarak yer almasında belirleyici bir husustur. Boşanmanın pasif katılımcısı olan çocukların boşanma sürecini olumlu ya da olumsuz yaşamalarında anne-baba tutumları oldukça etkilidir. Çocukları sosyolojik ve psikolojik olarak gelişmeleri boşanma ile olumsuz yönde etkilenir.

Çalışmamızda boşanma faktörüne göre ebeveynlerin anne baba tutumlarının çocukluk çağı depresyonuna etkisi incelenmiştir. Bu amaçla 200 deneğe (105 erkek, 95 kız) Anne Baba Tutum Ölçeği, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Korelasyon hesaplamaları ANOVA ve Örneklem T Testi kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında boşanmış ailelerin boşanmamış ailelere göre demokratik tutum ortalamaları düşük, otoriter ve koruyucu tutum ortalamaları yüksek çıkmıştır. Ayrıca boşanmanın çocuklarda depresyon düzeyini arttırdığı bulunmuştur. Otoriter anne-baba tutum ortalamaları artıkça depresyon ortalamasının arttığı gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Anne-baba tutumları, depresyon, boşanma

ABSTRACT
ANALYSİNG THE PARENTS ATTITUDE TO THE CHILDREN'S
DEPRESSION SYMPTOMS WHOS PARENTS GET DİVORCED OR NOT
GET DİVORCED

Master Thesis, Department of Psychology

The people with whom children establish relationship is of great importance in the process of children's development. With their attitudes and behaviors, parents are the most important role models and information sources of their children. Therefore, parents' attitudes, behaviors and methods they use are decisive points in formation of children's personality, establishing positive social relationships and appear as healthy individuals in society. Parental attitudes of children who are passive participants in divorce are very effective on the way children live through the divorce process. Psychological and sociological developments of children are affected negatively by divorce.

In our study parental attitudes and their effect on childhood depression during divorce process. For this purpose 200 subjects (105 boys and 95 girls) were given Parents Attitude Scala (ABDÖ), Children's Depression Inventory (CDI) and self description form by researcher. ANOVA and Independent Sample T Test were used in the correlation calculations of our study. When compared divorced families had lower democratic attitude averages and higher authoritarian and protective attitudes than married families. In addition, divorce was found to increase the level of depression in children. It was observed that the average of depression increased as the average of authoritarian parent's attitude increased.

Key Words: Parent Attitudes, depression, divorce

ÖNSÖZ

Aile; toplumun en değerli birimi olarak ve tarih boyunca köklü değişimler geçirmekle birlikte varlığını sürdüren bir yapıdır. Anne -babalar ve çocuklar arasında ilişkilerin kurulduğu içinde bulunan toplumsal düzene göre tutum ve davranışların şekillendiği bir kurumdur. Anne-baba tutumları çocukların bedensel, psikolojik ve sosyal yönlerden gelişiminin desteklenmesi için gerekli ortamı sağlamakta sorumludurlar. Mevcut olan hukuki yapı içerisinde önceden var edilmiş olan evlilik müessesinin tarafların hiçbirinin birbirleriyle ilişkisi kalmayacak sonlandırılması halinde ortak çocukların büyüdüğü aile ortamının değişmesi halinde çocukların yeni yaşantılarına alışmalarında zorluklar yaşamaktadırlar.

Boşanmanın pasif katılımcısı olan çocukların boşanma sürecini olumlu ya da olumsuz yaşamalarında anne-baba tutumları oldukça etkilidir. Çocukları sosyolojik ve psikolojik olarak gelişmeleri boşanma ile olumsuz yönde etkilenir. Boşanma ile çocuğun, tam bir aileden yoksun olma durumu, ebeveynlerin birinden ayrı yaşamaya başlaması, yaşadığı ortamın değişmesi, anne-babanın boşanmaya uyum süreci, çocuklarına gösterilen tutum ve davranışların düzeyi, yaşantılarının getirdiği belirsizlikler sosyal hayatta sorunlar yaşanmasına ve depresyona girmelerine sebep olmaktadır.

Bu çalışmada yoğun akademik çalışmaları arasında zamanını bana ayırarak yol gösteren ve yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Mert AKCANBAŞ' a ilgi ve desteğinden ötürü, uzmanlık eğitimim süresince akademik ortamda desteğini hiç esirgemeyen ve tecrübelerinden her zaman istifade etmeye çalıştığım Öğr. Gör. Uzm. Psk. Birgül ÖZGÜVENÇ 'e, anket çalışmalarına desteklerini esirgemeyen Bakırköy Milli Eğitim Müdürlüğüne, Okul müdürlerine, bilimin gelişimine değer vererek anket çalışmasına katılmayı gönüllü kabul eden tüm öğrenciler ayrı ayrı teşekkürü bir borç bilirim. Eğitim ve öğrenim hayatım boyunca her türlü fedakârlığı göstererek beni her zaman destekledikleri için aileme sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

İstanbul, 2018

Derya KURU

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
EKLER LİSTESİ.....	x

I.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	5
1.4. Araştırmanın Sayıltıları.....	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6

II.BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

2.1.Aile Kavramı, İşlevi ve Çocuk Gelişimine Etkisi.....	7
2.1.1.Aile Kavramı.....	7
2.1.2. Ailenin İşlevi.....	9
2.1.3. Ailenin Çocuğun Gelişimine Etkisi.....	11
2.2. Boşanma Süreci.....	12
2.2.1. Boşanma Kavramı.....	12

2.2.2. Boşanma Nedenleri.....	13
2.2.3. Boşanmanın Çocuk Üzerinde Etkileri.....	18
2.2.4.Boşanma Nedenleri Konusunda Yapılan Araştırmalar.....	19
2.3. Anne- Baba Tutumları.....	22
2.3.1. Anne- Baba Tutumlarına İlişkin Modeller.....	22
2.3.1.1.Psikodinamik Model.....	23
2.3.1.2. Davranışçı Model.....	24
2.3.1.3. Baumrind'in Sınıflaması.....	24
2.3.1.4.Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Kuramı.....	25
2.3.2. Yaygın Anne- Baba Tutumları.....	25
2.3.2.1. Demokratik Anne Baba Tutumu	26
2.3.2.2.Otoriter / Baskıcı Anne Baba Tutumu.....	27
2.3.2.3. Serbest ve İlgisiz Anne- Baba Tutumu.....	28
2.3.2.4. Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu	29
2.3.2.5. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu	30
2.3.2.6.Tutarsız Ve Kararsız Anne Baba Tutumu	31
2.3.3.Anne- Baba Tutumları İle İlgili Araştırmalar.....	31
2.3.4.Anne- Baba Tutumları ve Boşanma.....	34
2.4. Depresyon.....	36
2.4.1. Depresyon Tanımı ve Belirtileri.....	36
2.4.2. Depresyonun Epidemiyolojisi.....	37
2.4.3. Depresyonun Etiyolojisi.....	39
2.4.4. Boşanma İle Çocukluk Çağı Depresyonun İlişkisi.....	40

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1.Araştırma Modeli	42
3.2.Çalışma Grubu.....	43
3.3.Veritoplama Araçları	43
3.3.1.Anne-Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ)	43
3.3.2.Çocuklar için Depresyon Ölçeği.....	45
3.3.3.Kişisel Bilgi Formu	45
3.4.Veritoplanması.....	46
3.5.Verilerin Çözümlemesi	46

IV. BÖLÜM BULGULAR

4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Betimsel İstatistikleri.....	47
4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aileleri ile İlgili Betimsel İstatistikleri.....	48
4.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Boşanma Süreci ile İlgili Psikolojik Destek Almaya İlişkin İstatistikler.....	51
4.4. Anne- Babanın Medeni Durumuna (Boşanmış veya Birlikte/Evli) Göre Ölçeklerin Betimsel İstatistikleri.....	51
4.5. Anne- Babanın Medeni Durumuna (Boşanmış veya Birlikte/Evli) Göre Anne- Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi.....	52
4.6. Anne- Babanın Medeni Durumuna (Boşanmış veya Birlikte/Evli) Göre Depresyon Ölçeği Ortalamasının İncelenmesi.....	53
4.7.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Anne- Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi.....	54
4.8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Depresyon Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi.....	55

4.9.	Anne- Babanın Medeni Durumunun (Boşanmış veya Birlikte/Evli) Ayrı Ayrı Cinsiyete Göre Anne- Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi.....	55
4.10.	Anne- Babanın Medeni Durumunun (Boşanmış veya Birlikte/Evli) Ayrı Ayrı Cinsiyete Göre Demokratik Tutum Alt Boyutunun Ortalamasının İncelenmesi.....	57
4.11.	Annenin Eğitim Durumuna Göre, Depresyon ve Anne- Baba Tutum Ölçeklerinin Ortalamalarının İncelenmesi.....	58
4.12.	Babanın Eğitim Durumuna Göre Depresyon ve Anne- Baba Tutum Ölçeklerinin Ortalamalarının İncelenmesi.....	60
4.13.	Sosyo Ekonomik Duruma Göre, Depresyon ve Anne- Baba Tutum Ölçeklerinin Ortalamalarının İncelenmesi.....	63
4.14.	Aile Türü Durumuna Göre, Depresyon ve Anne- Baba Tutum Ölçeklerinin Ortalamalarının İncelenmesi.....	65
4.15.	Depresyon Ölçeği İle Anne- Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişki.....	66
4.16.	Boşanma Sürecinde Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Depresyon Ölçeğinin Ortalamalarının İncelenmesi.....	68

V. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

5.1.	Tartışma ve Yorum.....	69

VI.BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.	Sonuç.....	76
6.2.	Öneriler.....	77
	KAYNAKÇA.....	79
	EKLER.....	88
	ÖZGEÇMİŞ.....	98

KISALTMA LİSTESİ

ABD : Ana Bilim Dalı.

ABTÖ : Ana-Baba Tutumları Ölçeği

ANOVA : Tek Yönlü Varyans Analizi

Akt. : Aktaran

Çev. : Çeviri

EBE : Eğitim Bilimler Enstitüsü

FBE : Fen Bilimler Enstitüsü

SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1. Araştırmaya katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı.....	47
Tablo 4.2. Araştırmaya katılan Öğrencilerin Yaş Dağılımı.....	47
Tablo 4.3. Öğrencilerin Anne- Babanın Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı.....	48
Tablo 4.4. Öğrencilerin Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı....	48
Tablo 4.5. Öğrencilerin Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı....	49
Tablo 4.6. Öğrencilerin, Ailelerinin Ekonomik Durum Değişkenine Göre Dağılımı.....	50
Tablo 4.7. Öğrencilerin, Aile Türü Değişkenine Göre Dağılımı.....	50
Tablo 4.8. Öğrencilerin Psikolojik Destek Almaya İlişkin İstatistikleri.....	51
Tablo 4.9. Anne- Babanın Medeni Durumuna Göre, Ölçeklerin Betimsel İstatistikleri.....	51
Tablo 4.10. Anne- Babanın Medeni Durumuna (Boşanmış veya Birlikte/Evli) Göre Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi.....	52
Tablo 4.11. Anne- Babanın Medeni Durumuna (Boşanmış veya Birlikte/Evli) Göre Depresyon Ölçeği Ortalamasının İncelenmesi.....	53
Tablo 4.12. Cinsiyete Göre Anne- Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının ortalamasının İncelenmesi.....	54
Tablo 4.13. Cinsiyete Göre Depresyon Ölçeği Ortalamasının İncelenmesi.....	55
Tablo 4.14. Anne- Babanın Medeni Durumunun Ayrı Ayrı Cinsiyete Göre Anne – Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutunun Ortalamasının İncelenmesi.....	55
Tablo 4.15. Anne- Babanın Medeni Durumunun Ayrı Ayrı Cinsiyete Göre Demokratik Tutum Alt Boyutunun Ortalamasının İncelenmesi.....	57
Tablo 4.16. Annenin Eğitim Durumuna Göre, Depresyon Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi.....	58

Tablo 4.17. Annenin Eğitim Durumuna Göre, Anne- Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi.....	59
Tablo 4.18. Babanın Eğitim Durumuna Göre, Depresyon Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi.....	60
Tablo 4.19. Babanın Eğitim Durumuna Göre, Anne- Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi.....	61
Tablo 4.20. Sosyo- Ekonomik Duruma Göre, Depresyon Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi.....	63
Tablo 4.21. Sosyo- Ekonomik Duruma Göre, Anne- Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi.....	64
Tablo 4.22. Aile Türü Durumuna Göre,Anne- Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi.....	65
Tablo 4.23. Aile Türü Durumuna Göre, Depresyon Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi.....	66
Tablo 4.24. Depresyon Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutları Arasında İlişkinin İncelenmesi.....	66
Tablo 4.25. Depresyon Düzeyi İle Otoriter Tutum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	67
Tablo 4.26. Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre, Depresyon Ölçeğinin Ortalamalarının İncelenmesi.....	68

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek-1. Kişisel Bilgi Formu	88
Ek-2. Ölçek 1: Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği	89
Ek-3. Ölçek 2: Anne Baba Tutum Ölçeği.....	93
Ek.4. Resmi Onay Yazısı.....	97

I.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Aile, temel toplumsal birim olup tarih boyunca köklü değişimler geçirmekle birlikte varlığını sürdüren bir yapıdır. Aile, topluma hazırlanma sürecini oluşturan, anne-babalar ve çocukların arasında ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre tutum ve davranışların şekillendiği bir kurumdur (Ozankaya, 1999: 357; Yücel, 2013: 1). Anne-baba tutumlarının bu ilişkiler ağı içerisinde çocuklarının kişiliklerinin oluşumunda önemli etken olduğu bilinmektedir. Çocuğun yaşamının ilerleyen yıllarında kuracağı ilişkilerde zorluk yaşamaması, hissettiği tüm duyguları kolayca etrafındakilerle paylaşabilmesi, büyüdüğü aile ortamı ve anne- baba tutumları ile doğrudan ilişkilidir. Farklı sebeplerden dolayı çiftler arasında ilişkinin bozulması ile aile birliği sonlandırılabilir. Bu durumda ailenin diğer fertleri olan çocuklar durumdan olumsuz yönde etkilenebilirler. Anne-babanın süreç içerisindeki tutumları çocukların psikolojisi üzerinde oldukça etkilidir.

Boşanma; mevcut hukuki yapı içerisinde önceden var edilmiş olan evlilik müessesinin, tarafların hiçbirinin birbiriyle bir ilişkisi kalmayacak şekilde ve var olması halinde ortak çocukların hakları saklı kalmak kaydıyla halim tarafından sonlandırılması işlemi olarak tanımlanabilir. Boşanma işlemi ile birlikte kişiler evlilik müessesinin hiçbir hukuki sorumluluğunu taşımazlar ve talepleri halinde yeni bir evlilik birliği de kurabilirler. Boşanma davranışı ile ilgili olarak çok sayıda sebebin olduğu görülmektedir. Özellikle ekonomik sorunlar, sağlık problemleri, işsizlik, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, kumar düşkünlüğü, çocuklar ve eşlerin kendi aileleri ile ilgili sorunlar, eşlerin birbirine karşı olan ilgisizliği, kıskançlığı ve sadakatsizlik gibi sorunların boşanmaya neden olduğu bilinmektedir. Ayrıca eşler arasındaki yaş farklılığı, çocuk sayısı, kadının çalışma durumu, eşlerin evlilikten beklentileri ve ideal evlilik anlayışlarındaki farklılıklar sebebiyle birbirleriyle çatışma yaşamaları da, evlilik birliğinin varlığını tehdit edebilmektedir.

Bir evliliğin sona erdirilmesi ve bir başka tabirle boşanma işleminin gerçekleştirilmesi, eşlerin rahatlıkla alabildikleri bir karar olarak nitelendirilemez. Kişiler evliliklerini ancak;

evliliği bitirdiklerinde elde edecekleri kazançların, evliliğin devamının getireceği kazançtan fazla olması halinde bitirmeyi tercih ederler. Genellikle evlenme ile amaçlanan yararların en az eşlerden biri tarafından elde edilememiş olması, eşler arasında çatışmanın ve anlaşmazlığın ortaya çıkmasına ve neticesinde de hayat kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Böylelikle sorunun çözümü adına boşanma, tek alternatif olarak ortaya çıkmaktadır.

Boşanma davranışı ile birlikte eşlerin hayatı değişir. Dolayısıyla çocuklarının hayatlarında da önemli değişiklikler meydana gelir. Bu değişim boşanma sürecinde anne-babaların tutumlarında da farklılıklara yol açar. Boşanmanın pasif katılımcısı olan çocukların süreci olumlu ya da olumsuz yaşamalarında ana-baba tutumları oldukça etkilidir. Özellikle gelişme döneminde olan çocukların sosyolojik ve psikolojik olarak gelişimleri, boşanma ile olumsuz yönde etkilenir. Yapılan araştırmalar, çocukların evlilik ilişkisi kötü gitse dahi ebeveynlerin boşanmasını istemedikleri ve boşanmayı ruhen reddettikleri yönünde sonuçlar vermektedir. Dolayısı ile çocuklar her ne olursa olsun evlilik birliğinin devam etmesini istemektedirler.

Boşanma davranışının pasif konumunda yer alan çocuklar, ayrılık sürecini yüksek stres altında geçirmektedirler. Bu stres, çoğunlukla baş ağrısı, mide ağrısı, göğüs ağrısı gibi fiziksel çıktılara da sebebiyet verebilmektedir. Özellikle ayrılığa ilişkin duygu ve düşüncelerini kolaylıkla ifade edemeyen ve bir muhatap tarafından dinlenilmeyen çocuklarda bu etkiler daha sık görülebilmektedir. Yine fizyolojik sorunlar bu etkilerle kalmamakta ve uyku bozuklukları, sürekli endişe ve korku hali gibi yaşamsal sorunlara da sebebiyet verebilmektedir. Özellikle boşanma süreci içerisinde yer alan eşlerden birinin evden ayrılması, bu etkileri tetiklemektedir. Elbette ki bu etkiler her çocukta aynı şekilde görülmemekte ve yaş, cinsiyet, ailenin ana-baba tutumları gibi unsurların sorunların seviyesi üzerinde etkili olduğu bilinmektedir.

Boşanma sürecini tamamlamış ailelerde çoğu zaman anne ve baba arasında çekişmeler sona ermez ve devam eder. Bu çekişmeler çocuklarda boşanma sırasında ortaya çıkan kaygıların artmasına ve devam etmesine neden olabilir. Özellikle bazı çocuklar kaygıdan kaçınma amacıyla akran gruplarına katılmamayı ve yalnızlığı tercih ederler. Yine gerileme, reddetme ve bastırma gibi davranışlar da çokça görülen davranışlar arasında yer almaktadır.

Çocukluk dönemi içerisinde gelişen sosyal beceriler, boşanmanın etkisi ile sekteye uğrar. Bu olumsuz durumun çocuktaki etkilerini azaltmak anne-babaların süreç içerisinde sergilemiş oldukları sağlıklı tutum ve davranışla azaltılabilir.

Boşanmış ailelerin çocuklarının depresyona çok daha yatkın olduğu, popülerite konusunda diğer çocuklarla karşılaştırıldıklarında dezavantajlı duruma düştükleri bilinmektedir. Aydın, çocuklarda görülen birçok bozukluğa, çocuk ile ailesi arasında yaşananların sebep olduğunun bulgulandığını belirtmektedir (Aydın, 1997: 139). Bununla birlikte ana babaların durumu fark etmesi ve tedavi sürecine başlanması, durumu önemli ölçüde iyileştirmektedir.

Bu yüzden boşanma faktörü göz önünde bulundurularak ebeveynlerin anne-baba tutumlarının çocukluk çağı depresyonuna etkisinin incelenmesi dikkatle üzerinde çalışılması gereken bir konudur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Anne-babaların çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışları etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Boşanma deneyimi de bu faktörler arasında değerlendirilebilir. Boşanma süreciyle birlikte değişen yaşam şartları ve anne-baba tutumları, çocuklarda psikolojik problemlere yol açabilir.

Bu araştırmanın amacı boşanma sürecini yaşamış ve yaşamamış okul çağı çocuklarının, anne baba tutumları incelenerek demografik değişkenlerde göz önünde bulundurularak çocuklarda oluşabilecek depresyona ne derece etkisi olduğu karşılaştırılarak ortaya konmaya çalışılacaktır.

Bu genel amaç çerçevesinde alt amaçlar aşağıda belirtilmiştir.

- a) Birlikte olan ebeveynlerin anne-baba tutumları ile boşanmış ebeveynlerin anne-baba tutumları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
- b) Anne babaları birlikte olan çocuklar ile boşanmış aile çocuklarının depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir düzeyde farklılık var mıdır?
- c) Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında cinsiyet değişkeni açısından anne baba tutumları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
- d) Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında babanın öğrenim durumu değişkeni açısından anne baba tutumları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
- e) Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında annenin öğrenim durumu değişkeni açısından anne baba tutumları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
- f) Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında sosyo-ekonomik durum değişkeni açısından anne baba tutumları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
- g) Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında aile türü açısından anne baba tutumları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
- h) Boşanmış ailelerin çocuklarının anne-baba tutumlarının çocukluk çağı depresyonuna etkisi var mı?
- i) Boşanmış aile çocuklarının boşanma süreci ile ilgili psikolojik destek alıp almaması ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Anne babalar çocuklarının bedensel, psikolojik ve sosyal yönlerden gelişiminin desteklenmesi için gerekli ortamı sağlamakla sorumludurlar. Boşanma, çocuğun güvende hissettiği ortamın değişmesi anlamına gelmektedir. Anne-babaların bu süreçte sergiledikleri tutumlar çocuklar üzerinde etkilidir.

Boşanmanın Dünya çapında giderek artmasıyla birlikte boşanmanın getirdiği etkiler de gün geçtikçe çoğalmaktadır. Boşanmış ailelerin çoğunlukla çocuk sahibi olmaları ve ayrılık nedeniyle en fazla etkiye çocukların maruz kalıyor olması ve çocukların çeşitli psikolojik sorunlarla karşı karşıya olması bu çalışmayı yapmamızın gerekçesi, önemini göstermektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmada aşağıdaki hususlar temel sayıtlar olarak kabul edilmiştir;

- Çocuklar için Depresyon Ölçeği depresyon düzeyini belirlemede ve Anne-Baba Tutum Ölçeği ebeveyn tutumlarını belirlemede yeterlidir. Ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğu yapılan araştırmalarda görülmüştür.
- Yapılan araştırmada birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarına uygulanan ölçme araçlarını içtenlikle ve objektif bir biçimde cevapladıkları kabul edilmektedir.

1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

- Boşanma ile ilgili olarak çok sayıda değişkenin araştırılması mümkündür. Ancak konunun detaylandırılabilmesi ve derinlemesine incelenebilmesi amacıyla demografik özellikler göz önünde bulundurularak ebeveynlerin anne-baba tutumları ile boşanmanın çocukların depresyon seviyesi üzerindeki etkileri inceleme konusu olarak seçilmiş ve diğer değişkenler göz ardı edilmiştir.

- Çalışma coğrafi olarak İstanbul ili sınırları içerisinde yer alan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan ortaokullarda, 2018 - 2019 eğitim öğretim yılında 5. 6. 7. Ve 8. sınıflara devam eden ve araştırma örneklemini oluşturan 200 öğrenciyle sınırlıdır.
- Ölçme araçları aileleri birlikte olan ve boşanmış okul çağı çocuklarına uygulanmıştır.
- Araştırma konusu ölçeklerin faktörleriyle ve araştırmada elde edilen bulgular, katılımcıların ölçeklere verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

2. BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

2.1. Aile Kavramı, İşlevi ve Çocuk Gelişimine Etkisi

2.1.1. Aile Kavramı

Aile "Aralarında gerçek bir uzlaşma ve akrabalık bağı olan ve bütün sosyal münasebetleri bir soy etrafında olan zümreler" şeklinde tanımlanabilir. (Ülken, 1943: 268)"

Bir başka tanıma göre de aile; "Evlenme kan veya evlat edinme bağları ile birbirine bağlanmış, aynı evde oturan, aynı geliri paylaşan ve oynadıkları roller çerçevesinde

birbirlerini etkileyerek meydana getirdikleri belirli görgüyü nesilden nesile devam ettiren insanlar topluluğu” niteliğini taşımaktadır (Şahinkaya, 1990: 170).

Özgüven, Türk toplum yapısını da göz önünde bulundurarak bir aile tanımı yapmış ve aileyi, “Evlilik bağıyla başlayan, akrabalık ve sosyal bağlarla birbirine bağlanan, çeşitli rollere sahip, birbirlerini etkileyen, çoğunlukla aynı evde oturan fertlerden oluşan, üyelerin cinsel, politik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan, yaşanılan topluma uyum sağlayan, toplumun temel bir birimi” olarak tanımlamıştır (Özgüven, 2001: 289).

Daha geniş bir tanımlama ile aile, insan türünün üremesinin sağlandığı, kişilerin topluma hazırlanmasına yönelik ilk adımların atıldığı, cinsel ilişkinin gerçekleştirildiği, anne baba, çocuklar ve bazı durumlarda başka yakınlarca oluşturulan, bireyler arasında içtenliğin, sıcaklığın ve güvenin bulunduğu ve içerisinde ekonomik etkinliklerin de yer aldığı toplumsal bir kurum niteliği taşır (Ozankaya, 1984; 139).

Görüldüğü üzere aile tanımlamalarının hemen hepsinde aynı unsurlar farklı şekillerde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bunun en önemli sebebi ise aile içerisinde bulunması zorunlu olan unsurların herkes tarafından kabul görmesidir.

Ailenin en önemli özelliklerinin başında toplumsal ve sosyal bir kurum olması gelmektedir. İnsanlığın geleceği ile sağlıklı bir toplumsal yapının kurulabilmesi, aile mekanizmasının doğru işleyebilmesine bağlıdır. Dolayısı ile toplumu oluşturan en küçük birim aile olarak kabul edilmelidir (Merter, 1990: 4).

Ailenin tanımları üzerindeki açıklamalardan sonra aile biçimlerine baktığımızda; aile biçimlerinin ve yapılarının sadece farklı toplumlarda değil, aynı toplumun farklı sınıflarında da çeşitli ayrılıklar gösterdiğini görürüz. Türkiye'deki aile biçimlerine baktığımızda 4 temel biçim ortaya çıkmaktadır:

1. Çekirdek Tipi Aile Yapısı,

2. Ataerkil Tipi Geniş Aile Yapısı,
3. Geçici Amaçla Kurulmuş Geniş Aile Yapısı (Küçük Ataerkil Aile),
4. Parçalanmış ya da Eksik Aile Yapısıdır.

Çekirdek Aile: Karı, koca ve onların çocuklarından oluşan aile biçimidir. Kırsal alanlarda toprak yapısının değişmesi, nüfusun artması, şehirleşme faaliyetlerinin yaygın hale gelmesi, toplumların geleneksel tarım toplum yapısından sanayi toplum yapısına doğru geçmesi ve köy yaşamından kent yaşamına göçün önemli bir biçimde artması geleneksel ailenin bağlarının zayıflamasına, bunun sonucunda da çekirdek ailelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ataerkil Geniş Aile: Erkek, kadın ve onların evlenmiş oğulları, gelinleri ve torunlarının oluşturduğu aile ataerkil tip geniş ailedir. "Ataerkil geniş aile toplum bilimcilerce, çekirdek ailenin içinde bulunduğu baba soyuna dayalı, geniş ailenin başkanı tarafından denetlendiği aile olarak nitelendirilmektedir. Baba, oğulları üzerinde; kocaysa karısı üzerinde, büyük güce sahiptir" (Timur, 1982: 99).

Baba egemenliği diğer aile biçimlerine göre en yüksek şeklini bulmuştur. Aile reisi olan erkek, aile bireylerinin kişisel yaşamlarını kararları ile mutlu veya mutsuz hale getirebilmektedir.

Küçük Ataerkil Aile: Aile başkanı olan erkeğin karısı, evlenmemiş çocukları, erkeğin ya da kadının dul anne babası ile bu kişilerin bekâr çocuklarından oluşan aile tipidir. Büyük ataerkil ailenin biraz daha küçülmüş ve kurallarının biraz daha yumuşatılmış bir biçimidir.

Parçalanmış - Eksik Aile: Ayrılık, boşanma veya ölüm gibi nedenlerle eşlerden birinin olmadığı aile biçimidir. Eşlerden birinin çalışmak için veya zorunlu nedenlerle göç edip uzun yıllar ailesinden ayrı yaşaması da yine parçalanmış veya eksik aile kapsamı içerisine girmektedir. Aile biçimleri içerisinde aynı anda birkaç işlev bir arada bulunabilmektedir.

2.1.2. Ailenin İşlevi

Aile toplumun en küçük yapı taşı niteliğini taşır. bu özelliği ile ailenin kendi bütüncül yapısını koruması ve aile içerisinde yer alan kişilerin sağlıklı bir gelişimi elde edebilmesi için bir takım işlevlere sahip olduğu görülmektedir. Ogburn'a göre ailenin; ekonomik ihtiyaçların karşılanması, toplumsal statünün sağlanması, çocukların eğitiminin planlanması, ihtiyaç duyulan din eğitiminin verilmesi, boş vakitlerin değerlendirilmesi, aile bireylerinin birbirlerini koruması ve yine bu bireylerin karşılıklı olarak birbirlerini sevmeleri olarak toplam yedi ayrı işlevi bulunmaktadır (Conger ve Galambos, 1997).

Fitzpatrick (2005) yapmış olduğu araştırmalar neticesinde ailenin işlevlerini; aile bireylerinin kapasitelerinin geliştirilmesi, çocukların sosyalleşmesinin sağlanması, bireylerin işlevselliklerinin artmasını sağlayacak olan etkinliklere yardımcı olması, ailenin refah düzeyinin artması amacıyla ihtiyaç duyulan fizyolojik ve psikolojik ortamın oluşturulması ve böylelikle bireylerin doyuma ulaşmasını sağlamak olarak ifade etmiştir.

Murdock, Undberg ve Yorburg, ailenin işlevlerini ana başlıklar altında toplama yı tercih etmiş ve bu başlıkları ekonomi, cinsellik ve üreme, çocuk bakımı ve çocukların soyallığının sağlanması olarak belirlemişlerdir. Daha sonra Undberg bu başlıklara aile içerisindeki bireylerin sahip olduğu rollerin dağılımını ve birlikte yaşam doyumunu elde etmelerini de ilave etmiştir (Çakıcı, 2006). Ailenin kişilere kazandırmış olduğu en önemli yetiler; karşılıklı sevgi, birlikte karar alma, sorumlulukların paylaşılması, yaratıcılığın kullanılması ve sosyal olarak belirlenmiş olan rollerin gerçekleştirilmesidir (Lunt, 1999).

Ailenin işlevsel olması, çocuğun sağlıklı gelişmesine yardımcı olur. Aile içi etkileşim bireylerin psikolojik sağlığını etkiler. Bir aile üyesinin psikolojik açıdan sağlıksız olması da tüm aile üyelerinde bazı sorunların çıkmasına neden olabilir. Genel olarak bakıldığında, aile işlevlerinde aile içi iletişime, karşılıklı saygı ve işbirliğine büyük önem verilmektedir. Aile içi ilişkilerin yapısı, ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirip getirememesinde önemli bir belirleyicidir (Dönmezer, 2001: Chan, 2002).

Ailenin işlevini belirleyen ailevi ve toplumsal faktörler bulunmaktadır. Ailevi faktörler; ailenin yapısı, ailenin sahip olduğu ve içerisinde yaşadığı fiziksel ortam, ailenin sosyo-ekonomik durumu, ailenin toplumsal statüsüdür. Toplumsal faktörler ise toplumun adet, gelenek ve görenekleri, toplumun cinselliğe ve cinsiyetçiliğe olan bakış açısı ve toplumsal

kurallardır (Agate, Zabriskie ve Eggett, 2007). Aynı zamanda endüstriyel gelişim ve kentleşme hızı da ailenin yapısını etkileyen faktörlerdendir (Bulut, 1993).

Yapılan araştırmalar; aile işlevlerini bilen ve bunun gereğini yerine getirme konusunda gayret gösteren ailelerin aile içi ilişkilerde daha başarılı olduğunu göstermektedir (Fitzpatrick, 2005).

2.1.3. Ailenin Çocuğun Gelişimine Etkisi

Eğitim ile ilgili olarak ailenin ve eğitim müesseselerinin ayrı görevleri bulunmaktadır. Modern eğitim sisteminde okullar genel olarak “öğretim” ile ilgili görevleri yerine getirirken, aile mekanizması ise hem “eğitim” hem de “öğretim” görevlerini ifa etmektedir. Dolayısı ile akademik anlamda başarılı olma konusunda okullar çocukların hayatında daha etkilidir. Ancak ailenin görev tanımlaması çok daha geniştir ve akademik başarı kadar çocukların hayata hazırlanması görevini de yerine getirirler. Zira çocukların sosyalleşmesi ve toplumsal yaşama hazırlanmasında en önemli görev aileye düşmektedir. Bu sebeple ailenin de en az eğitim kurumları kadar çocukların gelişiminde ve yetişkin bir birey olmalarında rolü olduğu söylenmelidir (Aydın, 1991: 71).

Çocuklar için öğrenme yetisi, doğum ile başlamaktadır. Bu sebeple aile, ilk eğitim kurumu olarak çocukların karşısına çıkmaktadır. Aynı zamanda çocukların evde öğrendikleri ile okulda öğrendikleri bilgiler birbirini etkilemektedir. Özellikle aile ve okul uyumsuzluğu yaşayan çocukların ikilem yaşadıkları ve depresyon, ruhsal rahatsızlıklar ve şiddete eğilim gösterme gibi davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Bu uyumsuzluklar giderildikçe de çocukların psikolojik ve akademik açıdan daha dengeli olmaları sağlanabilecektir. Bu sebeple aile ve okul müesseseleri arasında eşgüdümün tesis edilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak aile çocuğun akademik başarısına ve toplumsal yaşama hazırlanmasına önem verdiği derecede okul normlarıyla uyumlu bir eğitim ve öğretim verme çabası içerisinde olmalıdır. Aksi bir durumda ise çocukların her iki alanda da başarılı olmak için çok daha az çaba sarf ettiği görülmektedir (Aydın, 1991: 72).

Aile tarafından istenilen kazanımların elde edilmesine yönelik olarak çok fazla yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerden en etkililerinden bir tanesi de çocuklara kitap okuma alışkanlıklarının kazandırılmasıdır. Özellikle bu alışkanlığın ailede başlaması ve daha sonra öğretmen ve okul yoluyla pekiştirilmesi önemlidir.

Bu başarı için de çocukların yaşına ve durumuna uygun kitapların seçilmesi önemlidir. Bu konu ile ilgili olarak Baran; “Çocuklara küçük yaşlardan itibaren masal kitapları okumak suretiyle kitabı sevmeleri sağlanabilir.

Hatta çocuğun yaşına ve gelişimine uygun olarak vermek istediğiniz mesajları da bu yolla aktarabilirsiniz” şeklinde önerilerde bulunmaktadır (Baran, 2007: 152). Zira çocukların ruhsal gelişimi için gerekli olan yaşama gücü ve sevgisinin kazandırılması, yaratıcı düşüncenin geliştirilmesi, dil gelişiminin sağlanması, çocukların kendisini ve başkalarını tanımalarının sağlanması, zamanı değerlendirmesinin öğretilmesi gibi amaçlar, okuma alışkanlığının kazandırılması ile gerçekleştirilebilir (Genç,2004: 9).

2.2. Boşanma Süreci

2.2.1. Boşanma Kavramı

Boşanma ile ilgili olarak çok sayıda tanımlamanın yapıldığı görülmektedir. TÜİK, boşanmayı “Evlenmenin yasal olarak sona erdirilmesi ve erkek ile kadının, yeniden evlenebilecekleri şekilde hukuki bir karar vererek evliliklerini tüm sonuçları ile sona erdirmeleri” işlemi olarak tanımlamıştır (TÜİK, 2010).

Hiç şüphesiz boşanma yalnızca hukuki bir süreci ifade etmemektedir. Toplumun en önemli ve küçük biri olan aile mekanizması içerisinde ortaya çıkan ve ailenin devamı ile üretim sürecini sekteye uğratan eşlerin boşanmaları, insanlık tarihi içerisinde uzlaşmaya yönelik oluşturulan yol haritasının temel taşlarından birini oluşturmaktadır (Ekmekçi, 2010).

Boşanmanın önemi ailenin öneminden kaynaklanmaktadır. Aile; toplumun en değerli birimi olarak üreme yolu ile insan neslinin devamını sağlayan, toplumsal sürecin başını oluşturan, cinsel ilişki ihtiyacının karşılandığı, eşlerin çocuklar ve diğer aile bireyleri ile yakın

ilişki kurma fırsatı bulduğu, aynı zamanda toplumsal düzen içerisinde ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği bir yerdir (Sucu, 2007).

Bu sebeple aile mekanizmasının ortadan kalkması anlamına gelen boşanma fiili pek çok sonucu da beraberinde getirmektedir. Boşanma son zamanlarda ortaya çıkmış olan bir kavram değildir. Sebepleri birbirinden farklı olmakla birlikte, boşanma müessesesi çeşitli çağlarda ve çok farklı ülkelerde uygulamaya konu olmuştur. Boşanmanın tek eşlilikten kaynaklandığını söylemek de zordur. Genellikle boşanmaya evlilik birliğinin devamının mümkün olmadığı hallerde kişilerin hayatlarında sahip oldukları zorlukları hafifletmek amacıyla başvurdukları zorunlu bir yol olarak bakılmaktadır (Russell, 2003). Esasen evlilik birliğinin oluşturulduğu ilk andan itibaren boşanmanın da ortaya çıkması kaçınılmazdır. Kurulan bazı ailelerin devamlılığa sahip olması, bununla birlikte bir kısmının sona ermesi beklenen bir sonuç olup, tarihin ilk çağlarından günümüze kadar dünya üzerindeki tüm coğrafyalarda istenmeyen bir sonuç ve aile gerçeği olarak görülmektedir (Sucu, 2007).

2.2.2. Boşanma Nedenleri

Aile birliğinin sona ermesi sonucunu doğuran boşanmanın çok çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Özellikle toplum yaşamında ortaya çıkan değişimler, boşanma oranlarını önemli ölçüde artırmıştır. Özellikle kadınların çalışma yaşamı içerisinde yer alması ve ekonomik bağımsızlığını kazanması, aile algısının değişime uğraması, boşanmanın yasal olarak geçmişe oranla kolaylaşması ve toplumun boşanmaya olan bakışının yumuşaması, boşanma oranlarını artırmıştır (Ünlü, 1993). Sayılan tüm bu hususlar neticesinde boşanma istatistiklerinin hızla arttığı görülmektedir (Çakır, 2011).

Türk aile yapısı açısından konu incelendiğinde de; özellikle son yıllarda ortaya çıkan somut değişimlerin aile yapısını etkilediği görülmektedir. Gelişmiş ülkeler ile kültür alışverişinin hızla artması çağdaş Türk toplumu içerisinde olumsuz durumların çok daha kolay ele alınabilmesini ve rasyonel bir şekilde değerlendirilebilmesini sağlamıştır. Özellikle ekonomik sorunların artması ve beraberinde kadının ekonomik hayat içerisinde yer almaya başlaması, kadının aile içerisindeki rolünü farklılaştırmıştır. Sonuç olarak da ataerkil aile

yapısı zayıflamış ve boşanma tercihinin daha görünür olması sağlanmıştır (Süleymanov, 2010).

Boşanmaya yol açan diğer sebeplere bakıldığında, aile içi çatışmalar, çiftlerin farklı ailevi kültürlerden gelmeleri, maddi konum farklılıkları gibi sebepler görülmektedir (Aktaş, 2009). Özellikle aile bireyleri arasındaki iletişim bozuklukları ve kopuklukları nedeniyle sağlıklı diyalogun kurulamaması, günümüzde en önemli ailevi sorunların başında gelmektedir. aile içi anlaşmazlıklar, kavgalar, şiddete başvurulması sebebiyle güvenliğe yönelik tehditlerin ortaya çıkması, kişilerin temel haklarını tehdit etmektedir. Bu durum da kişiler bir kaçış yolu olarak boşanmaya ve hukuken evlilik birliğini bitirmeye yönelmektedirler (Cılga, 2002).

Clerk ve Pearson (1985), boşanmış olan kişiler üzerinde yaptıkları araştırmalarda, katılımcıların ortalama olarak üçte ikisinin kötü iletişimi en önemli boşanma sorunu olarak belirttiklerini görmüşlerdir (Şener ve Terzioğlu, 2002). Bunun dışında boşanmanın ekonomik, sosyal ve hukuki boyutlarının bulunduğu belirtilmelidir. Bu sebepler arasında eşlerin beklentilerinin uyuşmaması, ilişkinin sağlıklı bir şekilde yürütülememesi ve sonu gelmeyen tartışmalar bulunmaktadır. Ancak boşanma sebepleri bireysel ve toplumsal olarak da farklılık gösterebilmektedir. Henslin (1992), boşanma sebeplerini; birbirinden farklı cinsiyet rolleri, uyuşmayan yaşamsal beklentiler, evliliğe ilişkin yaşantının rutinleşmesi, aile ve evlilik fonksiyonlarının değişimi, aile içi iletişim kopuklukları, boşanan kişilerin kurumsal ve sosyal açıdan başvurabilecekleri destek odaklarının artması, farklılaşan kocalık ve kadınlık rolleri, şehirleşme ve sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan toplumsal değişim” (Henslin, 1992: 389) olarak ifade etmektedir (akt: Şentürk, 2008).

Boşanmaya ilişkin ortaya konan en önemli sebepler maddi sorunlar ile toplumsal yaşam içerisinde karşılaşılan sorunlar olarak da değerlendirilebilmektedir (Coontz, 2007). Yine evlilik birliğinin sona ermesinde; genç yaşta evlilik yapmak, eşlerin eğitim seviyesinin düşük olması, çalışma yaşamından ve çocuklara sunulan imkânların karşılanmasından kaynaklanan stres ortamları, boşanmaya yol açmaktadır. Görüldüğü üzere eşlerin birbirinden

kaynaklanmayan sebepler de boşanmaya sebebiyet verebilmektedir (Clarke-Stewart, Brentano, 2006).

Eşlere bakan yönü ile de, eşlerin diğer tarafın beklentilerini karşılamaması, iletişime yönelik problemlerin ortaya çıkması, eşler arasında var olan kültürel uyumsuzluklar, cinsel problemler, egemenlik mücadelesi, maddi yoksunluklar, eşlerden birinin veya her ikisinin sahip olduğu kötü alışkanlıklar ve üçüncü kişiler boşanma sebepleri arasında yer almaktadır (Şendil ve Kızıldağ, 2005). Bray'e (1995) göre de, ailede anlaşmazlıkların yaşanması, stres hali ile ortaya çıkan problemleri çözmek amacıyla kullanılan tekniklerin ve iletişim kurma çabalarının yetersiz olması, evlilik ilişkisini tehdit eden unsurlardır.

Ayrıca eşlerden birinin baskın olması veya eşlerden birinin isteğinin diğerini engellediği hissini eşlerde oluşması da evlilik birliğini tehdit eden bir durum olarak görülmektedir (Tezer, 1986). Eşler arasında yaşanan çatışmalar, kırıcı sözler, eşlerin mizah anlayışından yoksun olmaları, televizyon izleme sürelerinin uzunluğu, eşlerin birbirini dinlememesi, cinselliğe yönelik ihtiyaçların giderilememesi, evliliği sonlandıran nedenleri oluşturmaktadır (Fisher, 2004).

Boşanmaya sebebiyet veren sebeplerin mutlaka eşler arasında görülen iletişim bozuklukları, tartışmalar veya çözilemeyen sorunlar olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Kimi zaman kişiler evliliğin bizzat kendisine ilişkin sorgulamalar içerisine girerler ve ortada biraz önce belirtilen sorunlar olmamasına karşılık boşanmayı tercih ederler. Bu durum kişilerin evlilik müessesine olan bakışlarının değişmesinden kaynaklanmaktadır (Amato, 2007).

Aslında evlilik içerisinde görülen tüm sorunlara ilişkin çözüm önerileri de bulunmaktadır. Bu açıdan evlilik birliğinin devam ettirilmesi için kişisel, cinsel, ekonomik ve benzeri sorunlara yönelik çabalar ve becerilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar, evliliğin devamı için önemlidir (Akkaya, 2010).

Hiçbir ilişkide eşlerin her konuda aynı fikir ve tutuma sahip olması beklenemez. Ancak her sorunun da çatışmaya dönüşmeden önceki aşamada çözüme kavuşturulması gereklidir. Aksi takdirde ilişkinin yıpranması ve boşanma seviyesine gelmesine neden olunur (RosenGrandon, 1999; akt: Canel, 2007). Yine Türkiye’de yoğun olarak görülen boşanma sebeplerinden biri olan cinsel sorunlar da evlilik birliğini ciddi bir biçimde tehdit etmektedir. Evlilik öncesi cinsel ilişkiye sıcak bakılmaması, cinselliğin sağlıklı bir şekilde konuşulamaması, olası sorunların çözümüne yönelik tedavi yöntemlerinden faydalanma oranlarının düşüklüğü, cinsellik sorunlarının boşanmayla sonuçlanmasına neden olmaktadır.

Cinsel sorunların temelinde pek çok neden yatmaktadır. Özellikle cinsel beklentilerin karşılanmaması, bedensel veya ruhsal sorunlar bu sebeplerin en önemlileridir. Esasen cinsel ihtiyaçların karşılanamıyor olması, hukuki anlamda da evlilik birliğinin varlığını tehdit eden unsurlardan biri olarak görülmektedir (Öztürk, 2010). Cinselliğin, evlilikten beklentiler açısından ilk sıralarda yer alması nedeniyle, cinsel tatminin elde edilememesinden dolayı boşanmalar hukuken de doğru kabul edilmektedir. Ancak cinselliğin mahremiyet boyutunun yüksek olması, sorunun kolaylıkla konuşulabilmesini ve çözüme kavuşturulmasını engellemektedir (Dominian, 1974).

Türk toplum yapısı içerisinde de cinsellik çok fazla konuşulmayan bir konudur. Özellikle gençlerin evlilik zamanına kadar cinsel konularda bilgilendirilmemesi ve cinsel yasaklar içerisinde büyütülmesi, sorunun boyutunu artırmaktadır. Ayrıca kadın ve erkeğin Türk toplumunda farklı bakış açıları ile de yetiştirilmeleri cinsel sorunlara yol açmaktadır. Türkiye’de kadınlar cinselliği çoğunlukla eşlerine karşı yerine getirecekleri bir görev olarak kabul ederek büyütülmektedirler. Bu durum hem cinselliğin ilk defa evlilik sonrası yaşanmasına, hem de cinsel bilgisizlik nedeniyle sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Cinselliği eşleri ile öğrenen kadınlar da bu öğrenmeyi ilerletebildikleri derecede başarılı bir cinsel hayata ve evliliğe sahip olabilmektedirler. Zira tabular nedeniyle kulaktan kulağa yayılan bilgiler, çoğunlukla Türk toplumunun tek cinsel bilgi kaynağını oluşturmaktadır (Abalı, 2006).

Boşanmaya sebep olan bir diğer sebepte kıskançlık olarak görülmektedir. Engels'e göre kıskançlık insanlık tarihinin başından beri var olmayan ve geç dönemde ortaya çıkmış bir duygu türüdür. Özel mülkiyet yapısının ortaya çıkması, erkek egemen toplum modelinin yaygınlaşması ve daha içe kapanık bir yaşam sürmek durumunda kalan kadın, kıskançlık duygusu ile tanışmıştır. Kadın, bir erkeğe bağımlı olduğunu kabul ederek erkeği sahiplenir. Bu sahiplenme duygusu ise kıskançlığı beraberinde getirir. Ancak erkek kendisini bir kadınla sınırlı hissetmemektedir. Böylelikle kadınlar her zaman birlikte oldukları erkekleri hayatlarının merkezine koyarlar ve kıskanırlar. Yine erkeklerin eşlerini aldatması, çoğunlukla toplum tarafından daha kabul edilebilir bulunurken, kadınların eşlerini aldatmaları ise çok daha sert bir tepki ile karşılanır. Bu değerlendirme farklılığı en ilkel toplumlardan en modern toplumlara kadar benzerlik gösterebilir. Ancak moderne yaşam bu farklılığın derecesini azaltmıştır (Tiryaki, 2004; akt: Kaya, 2009).

Boşanmaya yönelik yapılan tüm araştırmalar; cinsiyet, sosyal ve ekonomik düzey, evlilik süresi, evlilik yaşı gibi faktörleri incelemeye tabi tutmuştur. Bu araştırmalar neticesinde de, sosyo-ekonomik özelliklerin boşanma ile yakın ilişkisi olduğunu göstermiştir. (Uçan, 2007).

Kısaca boşanmanın sebeplerini sıralayacak olursak;

- Zinadan Kaynaklanan Boşanma,
- Kişinin Hayatına Kast Etme, Kötü ve Onur Kırıcı Davranışlar Sebebiyle Boşanma,
- Suç İşleme ve Haysiyetsiz Davranışlar Sebebiyle Boşanma,
- Eşlerden Birinin Diğerini Terk Etmesi Sebebiyle Boşanma,
- Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma,
- Evlilik Birliğinin Derinden Sarsılması Sebebiyle Boşanmadır.

2.2.3. Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri

Boşanmanın en önemli etkileri hiç şüphesiz çocuklar üzerinde görülmektedir. Boşanmanın meydana getirdiği ekonomik, sosyal ve hukuki etkilerin her birinden çocuklar direkt olarak etkilenmektedirler. Yapılan araştırmalar neticesinde bu derece ağır etkileri olan olayları çocukların kabullenemedikleri görülmektedir. Çocuklar açısından en kötü evlilik bile boşanmadan daha iyi bir seçenek olarak kabul edilmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2004: 220).

Boşanma süreci, eşleri maddi ve manevi olarak son derece yıpratıcı bir süreç olduğundan bu süreç içerisinde çocuklara ilgi gösterilmesi ve sorunlarının çözümüne yönelik davranışlarda bulunulması oldukça zorlaşmaktadır. Bu kriz aşamasında hem eşlerin birbirleri arasındaki ilişki, hem de çocukların ebeveynleri ile olan ilişkisi zayıflar ve zarar görür. Tüm bu durumlar çocuklarda fizyolojik ve psikolojik tepki ve sorunlara yol açar (Benedek, Brown, 1997). Boşanma sürecinde ve sonrasında çocukların en fazla yaşadıkları duygular; öfkelenme, içlerleme, endişelenme, bunalım ve kendisini suçlu hissetme gibi duygulardır. Çocuklar boşanma sonrası dönemde ebeveynlerinden ayrı kaldıkları için kendilerini suçlayabilir ve bunun sonucunda hem kendi akranlarına hem de anne ve babalarına karşı olumsuz tavırlar takınabilirler. Bu dönemlerde anne ve babaya itaatsizlik duygusu çokça görülen davranışlardan biridir.

Çocukların boşanma ve sonrasındaki davranış değişiklikleri, yaşlarına ve cinsiyetlerine göre farklılık gösterir. Bu konuda erkek çocukları genellikle arkadaşları ile kavga etmek, uyumsuz bir sosyal ilişki sergilemek ve kendisinden büyüklere karşı öfke ve kızgınlıklarını yansıtmak şeklinde karşılık verirler. Yine çocukların yaşları ilerledikçe ayrılık olayını çok daha iyi analiz edebilmekte ve boşanmanın sonuçlarını çok daha iyi kavrayabilmektedirler. Ancak bu çocuklarda suçluluk duygusu yerine suçu anne ve babaya yöneltmeyi tercih ederler. Her iki ebeveyni suçlayan çocuklar, ayrılığın kendileri için getirdiği yoksunluk hissinin acısını ebeveynlerinden çıkarmaya çalışırlar.

Yine bazı çocuklar içlerine kapanır ve dış dünya ile iletişimlerini keserler. Bu gibi durumda, çocukları cesaretlendirmek ve sosyal diyalog kurmaları için zorlamak etkili bir yöntemdir (Benedek, Brown, 1997). Ancak soruna ilişkin çözüm yöntemlerine başvurulması için öncelikle sorunun boyutlarının tespit edilmesi gereklidir. Zira her çocuk, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, alışkanlıklar ve diğer özellikleri ile farklılık gösterir.

Boşanma sonrasında da anne ve babanın çekişmelerine devam etmemeleri önemlidir. Aynı çekişmelerin evlilik sonrasında da görülmeye devam etmesi çocuklarda kalıcı davranış bozukluklarına yol açabilir. Bu gibi durumlarla sürekli olarak karşılaşan çocuklar, savunma mekanizması olarak gerileme, reddetme, bastırma ve yansıtma gibi yollara başvurmayı tercih ederler (Çağdaş ve Seçer, 2004: 358).

2.2.4. Boşanma Nedenleri Konusunda Yapılan Araştırmalar

Boşanma nedenlerine yönelik yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalardan alkol ile ilgili olan araştırma dikkat çekicidir. Aile içi şiddete başvuru alan ailelerde % 67 oranında alkol kullanıldığına yönelik bulgular bulunmaktadır. Bu sonuç; alkol ile şiddet arasındaki kuvvetli bağı göstermesi açısından önemlidir (Tarhan, 2008).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nce 2009 yılında gerçekleştirilen ve boşanma nedenlerini ortaya koymayı amaçlayan çalışmaya % 55'i kadın ve % 45'i erkek olmak üzere toplamda 1200 gönüllü katılmıştır.

Araştırmanın sonuçları şu şekildedir:

- Araştırmaya katılanların cinsiyet ve eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
- Boşanan kişilerin % 43 oranında 26-35 yaş aralığında olduğu görülmüştür.
- Evli olunan dönemlerde kadınların % 54'ünün çalışmadığı tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan kadınların % 43'ünün ve erkeklerinde % 32'sinin iki çocuğa sahip olduğu bilinmektedir.
- Evlilikler % 44 oranında ilk 5 yıl içerisinde sona ermiştir.

➤ Kadınların % 49'unun, erkeklerin ise % 46'nın ailesinin evliliğe müdahale etmeye çalıştığı görülmüştür.

➤ Boşanma nedenleri arasında % 41 ile aile gelirinin üzerinde harcama yapılması ve % 36 ile de eşlerden birinin çocukların bakımı ve yetiştirilmesine yönelik yeterli gayreti sarf etmemesi belirtilmiştir.

➤ Kadınların % 57'si, erkeklerin de % 58'i daha önce boşanmayı düşündüklerini ancak çocuklardan dolayı boşanmadıklarını belirtmişlerdir.

Görüldüğü üzere evlilik ilişkisi içerisinde kadın ve erkeğin ailelerinin dışarıdan müdahalesi, azımsanmayacak oranda fazlaca görülmüştür. Bu göstergeden yola çıkarak dışsal müdahalelerin evlilik birliğini tehdit eden bir uygulama olduğu söylenebilecektir. Esasen Geleneksel Türk aile sisteminde aile büyükleri, sorunların çözüme kavuşturulmasında görevli ve sorumlu olarak kabul edilmektedir. Ancak yapılan araştırmalar bu kişilerin sorunu çözmekten ziyade büyüttükleri ve kendilerinden beklenen performansı gösteremediklerini ortaya koymaktadır. Dolayısı ile aileler, evlilik birliğine müdahale ederek boşanmaya zemin hazırlamışlardır.

Özüğurlu (2006) tarafından yapılan benzer bir araştırmaya 300 boşanmış kadın katılmıştır. Araştırma ile ilgili edinilen bilgiler ve ortaya çıkan sonuçlar sorunların yoğunlukla benzer sebeplerden kaynaklandığını göstermektedir.

Bu araştırmada kadınların % 86'sı eşlerinin kişiliklerine değer vermediğini ve bu sorunu çok önemli bir sorun olarak gördüğünü belirtmiştir. Yine % 96 gibi yüksek bir oranda iletişim eksikliği ve bozukluğunun boşanmaya neden olduğunu ve bu sorunun bir türlü ortaya konmadığı söylenmiştir. Bunun dışında ortak bir amaç uğruna bir araya gelemeyen, sağlıklı bir beraberlik kuramadığını söyleyenlerin oranı % 90, eşlerin talebi ve isteği olmaksızın aile büyüklerinin müdahale ettiğini söyleyenlerin oranı % 56, evde iş paylaşımının yapılmasına yönelik sorun yaşayanların oranı % 93, eşinin özellikle sosyal ortamda ve topluluk içerisinde kendisine değer vermediğini ve saygı göstermediğini söyleyenlerin oranı % 96 ve eşinin dışarıda çok uzun süre vakit geçirmesi nedeniyle kendisine vakit ayırmadığını söyleyenlerin oranı da % 96 olarak gerçekleşmiştir.

Antroplog Laura Betzig, konu ile ilgili olarak toplam 160 toplumu incelemiş ve neticesinde kadınlar tarafından açıkça yapılan zinanın bir evliliğin sona ermesindeki en önemli sonuç olduğunu belirtmiştir. Kısırlık ve üreme eksikliği ise ikinci sırada yer almıştır. Üçüncü sırada ise erkeklerin kadınlara uyguladıkları fiziksel ve duygusal şiddet gelmektedir. Bunları takip eden sebepler ise huysuzluk, kıskançlık, aşırı gevezelik, saygısızlık, kadının tembelliği, kocasının evine bakmaması, cinsel açıdan ihmal edilmek, kavgacılık ve evden uzak kalmak olarak sayılmıştır (Akt. Fisher, 2004).

Kitson'da (1992) boşanmanın sebeplerini açıklarken bireyleri sosyo ekonomik düzeyi yüksek ve düşük bireyler olarak ikiye ayırarak değerlendirme yapmıştır. Buna göre sosyo-ekonomik düzeyi yüksek bireylerde en fazla iletişim eksikliği ve ilgi alanı uyuşmazlığı görülmekte, sosyo ekonomik düzeyi düşük bireylerde ise fiziksel veya duygusal istismara uğrama, ev ile ilgili sorumlulukların paylaşılabilmesi, ekonomik sorunlar, eşlerden birinin alkol ve kumar alışkanlığı olması, evlilik birliğini en fazla tehdit eden sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Akt: Uçan, 2007).

Geller (1995), yapmış olduğu araştırmada; her yıl ortalama 4.000 kadının eşleri, eski eşleri veya erkek arkadaşları tarafından öldürüldüğü sonucuna varmaktadır. Benzer bir bilgi FBI raporlarında da yer almaktadır ve bu raporlara göre her yıl ortalama 1.500 kadın kocası veya erkek arkadaşı tarafından öldürülmektedir. Tüm toplum türlerinde ve kültürlerde kadınlar eşleri tarafından fiziksel zarara uğratılmaktadır. Ancak bu durum yoksul ailelerde ve 18-30 yaş arası kadınların ve erkeklerin bulunduğu ailelerde daha fazla görülmektedir. Yine tüm evsiz kadın ve çocukların yarısının aile içi şiddetten dolayı evlerini kaybettikleri ve sokaklarda yaşamak zorunda kaldıkları bilinmektedir.

Gottman ve Levensan'a göre (2000), evliliğin ilk 7 yılında boşanma olayları artış göstermekte ve ilk çocukların 14 yaşına geldiği dönemlerde de boşanma riskinin diğer dönemlere göre yükseklik arz ettiği görülmektedir.

ABD’de boşanma yaşının en yoğun olarak yaşandığı yaş grubu 20-24 yaş aralığı olarak tespit edilmiştir. Benzer bir veri de Birleşmiş Milletler araştırmaları neticesinde ortaya konmuş ve boşanmanın en yüksek olduğu yaş grubu erkeklerde 25-29 ve kadınlarda ise 20-24 ve 25-29 olarak eşit ölçüde gerçekleştiği görülmüştür (Fisher, 2004).

2.3. Anne-Baba Tutumları

2.3.1. Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Modeller

Anne babalar çocuklarının bedensel, psikolojik ve sosyal yönlerden gelişiminin desteklenmesi için gerekli ortamı sağlamakla sorumludurlar. Çocuklar her geçen gün yeni şeyler öğrenirler ve en önemli rol modelleri anne babalarıdır. Aile bireyleri arasındaki iletişimin sağlıklı olduğu bir aile ortamında büyüyen çocuklar kendilerini iyi hissetmekte ve bunu davranışlarıyla yansıtmaktadırlar (Sezer ve Oğuz, 2010:744).

Toplumlar arasında, çocuk yetiştirme tutumları hususunda farklı uygulamalar bulunmaktadır. Aynı toplumda yaşayan aileler arasında bile farklı ebeveyn tutumlarına sıklıkla rastlanabilmektedir. Toplumlar ve aileler arasındaki bu farklı tutum ve uygulamalar, çocukların psiko-sosyal ve duygusal gelişimi açısından farklı sonuçlara yol açmaktadır. Anne-baba tutumlarının çocukların kişilik gelişimi üzerine etkisini ele alan kuramcılar, ebeveyn tutumlarının önemi hususunda birleşmekle birlikte farklı kuramcılar çocukların kişilik gelişiminde farklı noktalara vurgu yapmaktadır.

Genel olarak, anne-baba tutumu çocuğa yöneltilen tutum ve davranışların bütünü olarak tanımlanır. Bu bölümde anne- baba tutumu kavramı ,Psikodinamik ve Davranışçı Model, Baumrind’in sınıflaması ve Maccoby ve Martin’in Modeli çerçevesinde incelenmiştir.

2.3.1.1. Psikodinamik Model

Psikodinamik model, gelişim sürecini açıklarken biyolojik etmenlere dikkat çeker. Bununla birlikte çocuğun libidinal ihtiyaçları ile aile bireyleri arasındaki etkileşimin çocuğun gelişimindeki bireysel farklılıkları belirlediği iddia etmektedir. Psikodinamik bakış açısını benimseyen araştırmacılar, ebeveyn çocuk arasındaki duygusal ilişkiyle ve onun çocuğun psikoseksüel, psikososyal ve kişilik üzerindeki etkisiyle ilgilenmişlerdir (Yılmaz, 2000). Psikodinamik yaklaşımın kurucusu Sigmund Freud kişilik gelişimini oral, anal, fallik, gizil ve genital olarak evrelere ayırmıştır. Her evrenin belirli haz odağı var. Örneğin oral dönemde ağızken, anal dönemde anüstür. S. Freud kişiliğin temel yapısının yaşamın ilk yıllarında atıldığını ve tanımladığı dönemlerin sağlıklı geçirildiğinde olumlu davranışlara dönüşeceğini ifade eder.

2.3.1.2. Davranışçı Model

Davranışçılar, çevreden gelen uyarıcının yani davranışın sonucunda alınan pekiştirecin çocuğun gelişimine etki ettiğini ifade ederler. Davranışçılara göre, çocukların olumlu veya olumsuz öğrenmelerini çevresinden aldığı bu pekiştireçler belirlemektedir. Çocukların davranışlarında farklılıkların da çevrenin farklılaşmasından kaynaklandığını ifade ederler.

Hem psikodinamik hem de davranışçı model çocuğun sosyalleşmesinde, ebeveynin inançlarının ve çocuğun doğasının ebeveyn davranışlarının en önemli belirleyicileri olduğu görüşündedirler (Darling ve Steinberg, 1993).

2.3.1.3. Baumrind'in Sınıflaması

Baumrind ebeveynler ve çocuklar arasındaki etkileşimi inceleyerek anne-baba tutumlarıyla ilgili kuramsal bir temel oluşmasına öncülük etmiştir. Okul öncesi çocukları ev ortamında ve laboratuvar ortamda araştırmış bunun sonucunda, anne baba tutumlarına bağlı 3 boyut belirlemiştir. Bunlar ebeveyn kontrolü, açıklık, olgunluk beklentisi boyutlarıdır.

Ebeveyn Kontrolünde, çocukların ebeveyn tarafından konulan kurallara ne derecede uyduklarını gösterir. Açıklık boyutunda, anne-babaların karar alırken çocuğun düşüncelerine ne kadar saygı gösterdiğini belirler. Olgunluk beklentisi boyutunda ise anne babanın çocuklarını zihinsel, sosyal, duygusal alanda başarılı olmaları konusunda ne kadar motive ettiğini ve destelediğini belirler.

Baumrind bu boyutlara bağlı olarak, 3 temel ana baba stili ortaya koymuştur: otoriter, demokratik, izin verici. Bu sınıflamada açıklık boyutu düşük, kontrol ve olgunluk boyutu yüksek olan ana babalar otoriter sayılmaktadır. Bütün boyutlarda özellikler yüksek olduğunda demokratik ana baba olarak sınıflandırılmaktadır. Açıklık boyutu yüksek olan, kontrol ve olgunluk boyutu düşük olan anne babalar izin verici olarak tanımlanır.

2.3.1.4. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Bakış Açısı Kuramı

Maccoby ve Martin (1983), “duyarlık” ve “talepkârlık” boyutları ile Baumrind'in Ebeveyn Stillerini ele almış ve bu iki boyutun kesiştiği noktada dört tür ana baba stili oluştuğunu aktarmışlardır. Maccoby ve Martin (1983)'in İki Boyutlu Bakış Açısı Model'inde, “duyarlık” ve “talepkârlık” boyutların yüksek ya da düşük düzeyde oluşlarına göre dört temel çocuk yetiştirme stilleri de farklılık göstermektedir. Ayrıca bu modelde, “izin verici” ebeveyn stili, “izin verici/şımartan”ve “izin verici/ihmkâr” olarak iki farklı biçimde ele alınmıştır. Maccoby ve Martin (1983)'e göre dört tip ebeveyn stili şunlardır. Otoriter ebeveyn stili, Açıklayıcı/otoriter ebeveyn stili, İzin verici/şımartan ebeveyn stili ve İzin verici/ihmkâr ebeveyn stili (Yılmaz,2000: 23).

Çocuğa karşı sıkı bir denetimin ve baskının olduğu Otoriter ebeveyn stilinde, aile içi duygu paylaşımı düşük, baskılayıcı tutum ve davranışlar üst seviyededir. Açıklayıcı /otoriter ebeveyn stilinde; baskı ve denetim orta düzeydedir. İzin verici/şımartan ebeveyn stilinde; sevgi ve ilgi düzeyi çok yüksek olmasına rağmen denetim ve kontrol çok düşüktür. İzin verici/ ihmkâr ebeveyn stilinde ise; yüksek derecede ihmal ve ilgisizlik vardır. (Kaya, 2010: 27).

2.3.2. Yaygın Anne- Baba Tutumları

Çocuğun aile içerisinde gözlemlediği her davranış onun ileriki yaşamında göstereceği davranışa temel oluşturmaktadır. Aile yapısı kadar ailenin çocuğuna karşı gösterdiği tutum ve davranışları çocuğun kişilik gelişiminde büyük rol oynamaktadır.

Genel olarak, tutum, bireyin bir nesne ya da durma karşı deneyim, güdü ve bilgilerine dayanarak geliştirdiği bir tepki veya eğilim olarak tanımlanır. Doğal olarak tutumlar, bireyin yaşantı ve deneyimlerinden oluşmakta ve bireyin davranışlarını yönlendiren/ belirleyen bir etkiye sahip olmaktadır.

Doğumdan itibaren içinde bulunulan aile çevresi, bireyin eğitimi ve anne-baba ya da aile dışındaki diğer insanları, sosyal çevresini algılama biçimi, olumlu ya da olumsuz tutumları sergilemesinde etkili olmaktadır (Mızrakçı, 1994; Güngör, 2012: 42).

Anne-baba tutumlarının farklı şekillerde gruplandırıldığını görmekteyiz. Bu tutumlardan, demokratik tutum, otoriter tutum, Serbest (ilgisiz) tutum, aşırı hoşgörölü tutum, koruyucu tutum ve tutarsız tutum şeklinde sınıflandırılmıştır (Güler, 2010). Çalışmamızda anne baba tutumları demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter olarak ele alınmıştır. Aşağıda sık olarak görülen anne baba tutumları ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2.3.2.1. Demokratik Ana Baba Tutumu

Anne-baba tutumu olarak, en sağlıklı ve en başarılı olan tutum demokratik anne-baba tutumudur. Demokratik tutum, çocukların hem denetlenmesini hem de ihtiyaçlarına karşı duyarlı davranılmasını amaçlayan bir tutumdur. Bu tür ailelerde evde olan sınırlar bellidir, ama çocuğun söz hakkı da vardır. Çocuğun duygu ve düşüncelerine saygı duyulur. Anne-baba davranışları tutarlı, kararlı ve güven vericidir.

Bu tutumla belli sınırlar içinde çocukların bazı davranışları yapmasına izin verilir ve böylece onların sorumluluk duygusunun gelişmesine uygun ortam hazırlanmış olunur. Anne babalar her çocuğun kendine özgü bir gelişim kapasitesi olduğunu bildikleri için, çocukların

özgürce gelişmesine, yeteneklerinin ortaya çıkmasına ve kendilerini gerçekleştirmelerine izin verirler (Sezer ve Oğuz, 2010).

Ebeveyn ile çocuk arasında sözel iletişim kanalları açıktır. İstek ve görüşlerini açık ve anlaşılır bir şekilde dile getiren ebeveyn, çocukla sıcak bir iletişim içindedir. Çocuğuyla birebir ilişki içindeyken ona karşı ilgilidir ve ona aktif dinleme uygular. Böyle bir ana baba yaklaşımı, çocuğa başarılı bir sosyal gelişim için gerekli olan ortamı hazırlamış olur. Yetkili ana baba tavrı, düzen sağlayıcı denetimi ve sevgiyle birlikte özerkliği de içermesiyle, iki tezat yaklaşım olan denetim ve sevgiyi bir arada barındırmaktadır (Yavuzer, 2003).

Demokratik aile tutumu çocukların ihtiyaçlarının karşılanması açısından da en uygun anne-baba tutumudur. Aile içinde düşüncelerine değer verilen çocuklar sosyal hayatlarında kendini ifade edebilme, uyum sağlama ve sorumluluk alma gibi davranışları sergilerler. Dolayısıyla daha iyi okul performansı gösterirler.

Anne-baba tutumlarını konu alan araştırmalarda, ailesini güvenli, tutarlı ve demokratik olarak algılayan öğrencilerin akademik başarılarının, ailesini güvensiz, ilgisiz olarak algılayan öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Steinberg ve arkadaşları, 1990).

2.3.2.2. Otoriter / Baskıcı Anne Baba Tutumu

Adından da görüldüğü üzere otorite ve baskının yoğun olarak uygulandığı bir ana baba tutumudur. Geleneksel Türk aile yapısında sık rastladığımız otoriter tutumda aile aşırı baskılıdır. Çocuğun kişiliğine önem vermez. Otoriter tutumda çocuk itaat eden ve pasif konumdadır. Çocuğun ihtiyaçları ve istekleri dikkate alınmadan kurallar anne baba tarafından konulur ve oldukça katıdır. Otoriter tutumu ailelerinde ceza ön planda ve suçlama eğilimindedir. Bunun sonucunda çocukla anne babası arasındaki ilişki gergin bir hal alır. (Yörükoğlu, 2004: 199).

Otoriter ve baskıcı aile yapısının en belirgin özelliği, eşler arasında uyum olmaması, eşlerin sağlıklı iletişim kuramamaları, çok fazla çatışma noktalarının olması ve bunları

özmede başarılı olamamalarıdır. Bu ve benzeri sorunlar eşler arasındaki sevgi ve saygıyı etkilediği gibi çocukları ile olan ilişkilerine de olumsuz yansır (Durmuş, 2006).

Bu tutum içinde olan anne babalar çoğu zaman çocukla çatışmaya girerek yüksek düzeyde anksiyete gösteren, başkaları ile başarısız sosyal ilişkiler kuran, birçok kilit alanda sosyal bakımdan gelişmemiş çocukların oluşmasına neden olmaktadır.

Çocuğun yaptığı aktivitenin ebeveynlerce çok fazla kontrol edilmesi çocuğun kendisine olan saygısını azaltacağından mutsuz, içe kapanık bir kişilik geliştirmesine neden olabilir. Bu tutum içinde olan çocuklar kuşkucudurlar, atak değildirler. Kendi kendilerine bağımsız davranış sergileyemedikleri için karamsardırlar (Öğretir, 1999).

2.3.2.3. İlgisiz/ Serbest Anne Baba Tutumu

İlgisiz anne baba tutumları, çocuklarına özgür ve eşit oluşturma isteği ile ortaya çıkmıştır. Anne babanın çocuğa egemen olması ve baskı kurması yerine, çocuk başına buyruk yetişir ve çocuk dilediği gibi davranır. Çocuk üzerinde ailenin denetimi yoktur.

Bu tutumu sergileyen anne babalar çocuktan çok kendi hayatlarını önemserler. Çocuk bütün davranışlarında kendi karar mekanizmasına sahiptir. Öyle ki çocuk kendisine ve çevresine zarar verebilecek davranışlarda bile denetimden uzaktır, müdahale edilmez. Doğruyu ve yanlış çocuğun yaşayarak öğrenmesi beklenir, fakat ne yapıp yapmaması gerektiği konusunda rehberlik edilmez. Bu disiplin yöntemi, yanlış bir anlayışla, çağdaş eğitim uyguladıklarını sanan ana babaların başvurduğu salt hoşgörü yöntemidir diyebiliriz (Yörükoğlu, 1997: 200-201).

Anne-baba tutumları ile ilgili araştırmalara bakıldığında, çocuklara ilgisiz ve kayıtsız tutumlar sergilemenin uzun vadede çocuk üzerinde çok fazla olumsuz etkileri olduğu, çocukların bu tutumlardan oldukça zarar gördükleri ortaya çıkmaktadır. Bu aile yapısında yetişen çocuklar, ihmal ve kötü muamele gibi çocukların benlik ve kişilik gelişimini olumsuz etkileyecek tutum ve tavırlara maruz kalmaktadır. Böyle yetişen çocuklarda problemler

davranışlar, bağımlılık, suçluluk, saldırganlık, kendini değersiz hissetme, depresif tutumlar görülmektedir (Dursun, 2010).

2.3.2.4. Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu

Anne babanın çocuğu aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Bu tutumu gösteren anne babalar çocuklarının sağlıkları konusunda oldukça kaygılıdırlar ve devamlı çocuklarını hastalıklardan, kazalardan ve olabilecek olumsuz durumlardan korumaya çalışırlar. Anne baba ve çocuk arasında yoğun bir duygusal bağ vardır. bu tür anne babalar çocuklarının bütün ihtiyaçlarını çocuğun denemesine fırsat tanımadan yaparlar. Adeta cam bir fanusun içinde büyütürler.

Aşırı koruyucu anne baba tutumunda çocuk, diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir. Çocuğun yaşamı boyunca sürebilen bu bağımlılık, psiko-sosyal olgunluğu olumsuz açıdan etkiler ve çocuğun kendi kendine yetmesine olanak vermez. Ana babanın aşırı koruyuculuğu çocuğun okul başarısını ve okula uyumunu da etkiler (Güenalp, 2007).

Aşırı korunan çocuklarda yaygın görülen davranış ve tutumlar şu şekilde ele alınabilir. Bu çocuklar temelde, kendi başlarına hareket etmekten, karar almaktan kaçınmakta ve çoğu şeyi etraftakilerden isteme yolunu seçmektedirler. İstekleri olmayınca ağlamakta ve inatçı tutumlar sergilemektedirler. Aşırı korundukları için el becerilerini geliştirememekte bu nedenle de sakarlıklar göstermektedirler. Bu çocukların duygusal gelişimleri engellenmiş olduğu için yaşamının ilerleyen yıllarında aşırı kızgın, sinirli olmakta ve sosyal uyum sorunları yaşamaktadırlar (Özyürek, 2004).

2.3.2.5. Aşırı Hoşgörölü Anne Baba Tutumu

Hoşgörölü sadece anne-baba için değil tüm insanlar için beklenen doğal bir tutum ve davranıştır. Bu tutum ve davranışlar, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı ve toplumsal açıdan gelişkin bir birey olmasına yardımcı olur. Normal düzeyde hoşgörölü tutum, çocuklarda olumlu duygusal, toplumsal ve bilişsel gelişmeyi sağlarken, aşırı hoşgörölü tutumda, çocuğun davranışlarına sınır çekilmeyip her türlü isteği kabul edilmektedir (Güngör, 2012).

Aşırı hoşgörölü ailelerde çocuk anne ve babaya hükmeder ve ona çok az saygı gösterir. Böyle çocuklar ev dışındaki kişilere de egemenlik etmek çabasıındadır. Böyle durumlarda çocuğun davranışlarına dikkat edilmez ve ya hoşgörölüyle karşılanır. Çocuğun davranışlarına sınırlar koyulmaz ve onun isteklerine göre ailesi uyar. Böyle çocuklar da toplumda hak etmedikleri hakları almaya özen gösterirler (Yavuzer, 1994: 29-30).

Bu tutumla yetişen çocuklar aile içerisinde doğru ya da yanlış tüm davranışları kabul edildiği için sosyal çevrelerinden de bu davranış beklerler. Her istediği olan çocuk doyumsuz, kurallara uymada güçlük çeken, hep almaya alışmış ve dolayısıyla da paylaşma yönünden yetersiz olacaktır.

Bu tutumla yetişen çocukların okula karşı ilgisiz, inatçı ve saldırgan oldukları görölür (Uyanık-Balat 2007). Çünkü okulun kuralları bu tutumla yetişen çocukları rahatsız eder ve uyum sağlayamazlar.

2.3.2.6. Tutarsız / Kararsız Anne Baba Tutumu

Tutarsız tutumda anne babaların çocuklarına karşı belirsiz, kararsızdır. Anne babalar kendi psikolojik durumlarına göre davranırlar ve aynı davranışı bir gün cezalandırırken, ertesi gün tepkisiz kalabilirler ya da anne çocuğun sergilediği davranışa evet derken baba hayır diyebilir. Çocuk burumda nasıl davranacağını kestiremez ve karmaşa yaşar.

Bu durumda çocuk hangi davranışın uygun olup olmadığını anlayamaz ve bu da çocukta iç çatışmaların, huzursuzlukların, dengesiz ve tutarsız bir yapının oluşmasına neden olmaktadır (Yavuzer, 1993: 31).

Anne babasının değişik davranış kalıplarına sahip olması, çocukların da bilerek ya da bilmeyerek bu kalıpları benimsemelerine yol açmaktadır. Bu tarz içinde yetişen çocukların kendilerine güvenleri yoktur. Karasız çekingen olabilecekleri gibi başkaldıran, asi davranışlar da sergileyebilirler (Öğretir, 1999).

2.3.3. Anne Baba Tutumlarıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Anne Baba tutumlarıyla ilgili modelleri incelerlerken ilk araştırmaları Baumrind'in yaptığını belirtmiştik. Baumrind'in öncü olduğu ilk araştırmaları okul öncesi ve okul dönemini çocuklarını kapsamaktadır. Bu araştırmaya göre, otoriter ebeveyni olan çocukların mutsuz, yaşlılarıyla olan ilişkilerinde kaygılı ve güvensiz olduklarını bulmuştur. Otoriter ebeveynin çocuklarının günlük faaliyetlerde çekingen, isteksiz, kendisini ifade edemeyen çocuklar olduğu ve özellikle erkek çocuklarının saldırganlık eğilimlerinin yüksek, benlik saygısının ise düşük olduğu görülmüştür. İzin verici ebeveyn tutumu sergileyen ebeveynlerin çocuklarının da olgun davranmadıkları, kendi dürtülerini kontrol edemedikleri ve bağımlı oldukları görülmüştür.

Demokratik anne babaların çocuklarının kendini iyi ifade edebilen, bağımsız ve işbirliğine açık olduğu bulunmuştur. Demokratik ailelerde yetişen çocuklar izin verici ya da

otoriter ailelerde yetişen çocuklardan akademik yeterlilik, sosyal gelişim, benlik saygısı ve ruh sağlığı gibi ölçümlerde daha yüksek puan almışlardır (Yılmaz, 2000).

Kuzgun (1972), çalışmasında anne baba tutumunun bireyin kendini gerçekleştirme düzeyi arasındaki ilişkiye baktığında, otoriter anne baba tutumunun bireyin kendini gerçekleştirmesine olumsuz etki ederken, demokratik anne babalar ise en uygun ortamı yarattığını bulmuştur.

Anne-baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar, otoriter tutumların çocukların kişilik gelişimi üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu, çocukların başarılarını ve sosyal ilişkilerini etkilediğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, otoriter tutumların yaygın olduğu bu dönemlerde çocuklarına açıklayıcı tutumlar sergileyen, otoriteyi yine elinde tutan ancak baskı uygulamayan ailelerin de olduğunu ve bu tip ailelerde yetişen çocukların ise, yeterlilik, başarı elde etme, sosyal gelişim ve öz-saygı gibi konularında daha yüksek seviyelere ulaştıklarını belirtilmektedir (Yılmaz, 2007).

Ceral ve Dağ (2005) tarafından yapılan ergenlerde algılanan anne-baba tutumlarına bağlı benlik saygısı, depresiflik ve genel psikolojik belirti düzeyi farklılıkları adlı araştırmaya KKTC 'inde öğrenim gören 275 kız ve 221 erkek olmak üzere 496 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına anne-babaların tutumları açısından bakıldığında, ebeveynlerini demokratik veya müsemahakar olarak algılayan ergenlerin, ihmalkar veya otoriter olarak algılayanlardan daha az genel psikolojik belirti gösterdiği bulunmuştur.

Haktanır ve Baran (1998) alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde algılanan anne-baba tutumları ile çocukların benlik saygısı düzeylerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonucuna göre çocukların alt veya üst sosyo-ekonomik düzeyde olmaları benlik saygılarını etkilememektedir.

Dağlı ve Beyazsaçlı (2010) anne baba tutumları ve kendini gerçekleştirme düzeyleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmişler. Araştırma sonucunda, bireylerin kendini gerçekleştirme düzeylerinin ve anababa tutumlarının, gelir, yaş, bölge, kardeş sayısı ve eğitim değişkenleri açısından anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır. Otoriter ve koruyucu ana-baba tutumlarıyla kendini gerçekleştirme arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Durmuş (2006), anne-babaların eğitim seviyelerini çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlarla ilişkilendirmiştir. Ebeveynlerin eğitim seviyesi azaldıkça “aşırı koruyucu” ve “baskı-disiplin” içeren tutum ve davranışların arttığını belirtmiştir. Araştırmada genel olarak, ilkokul mezunu anne-babaların aşırı koruyucu ve baskıcı tutum sergilediği, yüksek okul mezunu anne-babaların ise açıklayıcı, öğretici, eşitlikçi ve paylaşımcı tutum ve davranışlar içinde olduğu ifade edilmiştir.

Ünüvar (2007) lise öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları ile kendine saygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 571 kişi üzerinde araştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmaya göre kız ve erkek öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumları (demokratik, otoriter, koruyucu) arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Okul türü değişkeninde koruyucu ve otoriter ana-baba tutumlarında anlamlı bir fark bulunamamış; demokratik ana-baba tutumları açısından, anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

Demir ve Kumcağz (2015), Öğrencilerin anne baba tutumlarını algılama biçimleri ve şiddete eğilimlerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda en düşük şiddete yönelik tutum puanına sahip olan öğrenciler anne-babalarını ‘Demokratik’ algılayan öğrenciler olurken, en fazla şiddete yönelik tutum puanına sahip olan öğrenciler ise anne-babalarını ‘İhmalkâr’ algılayan öğrenciler olmuştur. Anne-baba tutumlarını demokratik algılayan öğrencilerin şiddete eğilimleri; ihmalkâr ve hoşgörülü algılayanlara göre daha düşük olarak saptanmıştır. Anne-baba tutumlarını otoriter algılayan öğrencilerin şiddete eğilimlerinin; hoşgörülü ve

ihmalkâr algılayanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Anne-baba tutumlarını hoşgörölü algılayanların şiddete eğilimleri; ihmalkâr algılayanlardan daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Araştırmada elde edilen diğler bir bulguya göre ise anne-baba tutumlarını demokratik algılayan öğrenciler ile otoriter algılayan öğrencilerin şiddete eğilimleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

2.3.4. Anne Baba Tutumlarının Boşanma Faktörü ile İlişkisi

Boşanma sonrasında boşanmış ebeveynlerin yaşamlarındaki yeni duruma uyumları; boşanma sürecinde ve boşanmanın gerçekleşmesinden sonraki süreçte yaşamlarında meydana gelen değişimler, toplumun boşanmış bireylere bakışı ve yaklaşımı, çocuklarının boşanmaya uyumunda yaşanan problemler nedeniyle güçleşmektedir. Boşanma sonrasında çocuğı ya da çocuklarıyla birlikte yaşayan ebeveynlerin sorumlulukları artmakta, çocuklarına hem anne hem de baba olmaları ve yeni yaşamın getirdiğı problemlerle başa etmeleri gerekmektedir. Boşanma sürecinin doğal bir sonucu olarak çocuğı karşı uygulanan ana baba tutumlarında değişiklikler görülebilir.

Diğler taraftan çocuk,boşanmayla birlikte aile üyelerinin birinden ya da bir kaçından ayrı yaşamaya başlayan, sağlıklı benlik gelişiminde önemli bir faktör olan rol modelden yoksun kalmakta ve boşanmanın ardından gelen sorunlarla başa çıkmak zorunda kalmaktadır.

Boşanmayla birlikte çocuğın, ebeveynlerinin birinden ayrı yaşamaya başlaması, yaşadığı ortamın değişmesi, birlikte yaşadığı ebeveynin boşanmaya uyum düzeyi, yaşamın getirdiğı belirsizlikler sosyal hayatta sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Tam bir aileden yoksun olma durumu, tam ailenin yerine getirdiğı fonksiyonların aksaması çocuklarda sosyal uyumsuzluklara, davranış bozukluklarına, güven problemlerine, neden olmakta ve çocuğın tüm yaşamını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir(Kahraman, 2016).

Yalnız kalmış anne veya baba kaybettiğı ya da ayrıldığı eşine ait duygularının etkisinde kalarak çocuğına aşırı şekilde bağlanabilir, onu da kaybetmemek için kontrolsüz bir ilgi ve sevgi seli ortaya çıkabilir, ya da tam anlamıyla bir reddetme, yok farz etme

görülebılır. Bu durum ise çocuğun gelişimini ve ruhsal durumunu olumsuz etkiler (Coşkun, 1989, s. 128).

Boşanmanın olumsuz bazı etkileri uzun süre açık seçik görülebilir; ancak anne-baba tek tek çocuklarıyla ilgilerini kesmez ise ve onların güveninin yitirmez ise çocuğun gelişmesinde herhangi bir olumsuz etki görülmeyebilir. Boşandıktan sonra çocuklarını aramayan babaların erkek çocukları en sorumlu kimseler olmuşlardır. Babasız büyüyen erkek çocukların babanın yerini alabilecek bir yetişkin erkekle güvenli ve sevgi dolu bir ilişki kurmaları önemlidir (Cüceloğlu, 1991, s. 383).

Boşanma faktörünün ana baba tutumları üzerindeki etkisi kaçınılmazdır. Fakat boşanmanın anne baba tutumlarını hangi ölçüde değıştirdiğı ile ilgili araştırma literatürde kısıtlıdır.

2.4. Depresyon

2.4.1. Depresyonun Tanımı ve Belirtileri

Depresyon Latince kökenli bir kelime olup “depressus” kelimesinden gelmektedir. Kelime anlamı ise bastırmak veya sıkıştırmak olarak kabul edilmektedir (Tietze, 2002). Antik Yunan kökenli hekim Galen de (M.S. 131– 201) depresyonu; yaşamsal memnuniyetin yokluğu şeklinde değerlendirmiş ve depresyonun varlığını genetik ve çevresel faktörler ile açıklamaya çalışmıştır. Daha sonra Çin’de 14. Ve 20. Yüzyıllar arasında kalan dönem içerisinde depresyon, yaşamın devamı için ihtiyaç duyulan hava dolaşımında bozulma, yüksek oranlı yas ve kontrolsüz çaresizlik olarak değerlendirilmiştir. Ortaçağ Avrupasında

Thomas Willis (1621-1675) konuyu kimyasal bakış açısı ile ele almıştır. Willis, depresyonun vücut sıvılarının aşırı tuzlanmasına (salinifikasyon) bağlı olduğunu söylemiş ve iatroşimik modeli ortaya koymuştur. Gerçekte de depresyon, duygusal, zihinsel, davranışsal ve bedensel özelliklerle varlığını belli eden bir kavramdır. Depresyonun en önemli belirtisi ruh hali çöküntüsüdür.

Depresyonda bulunan bireyler çoğunlukla mutsuz, karamsar ve ümitsiz bir tavır içerisinde yer alırlar. Kişiler kendilerini hüznü ve yalnız hissetme eğilimindedirler. Ayrıca depresyonda bulunan kişilerin kendilerine ve çevrelerine olan ilgisi azalış gösterir. Yine bu duruma gerginlik, huzursuzluk, evhamlı olma hali ile şüphecilik de katılır. Öfkeli, duygusuzluk, aşırı sinirlilik de yaygın olarak görülen belirtiler arasındadır (Tuğrul ve Sayılğan, 1997:1)

Öztürk'e göre depresyon; "Psikolojik olarak benlik saygısı düşüklüğü, anksiyete, suçluluk, umutsuzluk, zevk alma yetisinin kaybı, obsesif bozukluk, intihar düşünceleri gibi belirtiler gösteren, sosyal olarak sosyal ve mesleki işlevlerde bozulma, evlilik ve iş sorunları, parasal sorunlar gibi nedenler, davranışlarda yavaşlama, iştah azlığı gibi belirtilerle seyreden duygu durumu" olarak tanımlanabilir.

Depresyonda tek bir yöne eğilim her zaman görülmez ve zamana bağlı olarak birbirine zıt durumlar gözlemlenebilir. Elbetteki bu duygu durum değişiklikleri kişileri yorar ve neticede hayata karşı bir yorgunluk ve isteksizlik meydana gelir. Tüm bu durumların bedensel veya ruhsal bozukluklara bağlı olarak görülmesi mümkün iken, sebepsiz olarak da depresyona maruz kalınması mümkündür (Öztürk, 2004).

2.4.2. Depresyonun Epidemiyolojisi

Psikiyatrik bozuklukların sınıflandırılması, çözüme ulaşılabilmesi açısından önemlidir. Bu konuda Dünyada en fazla kabul görmüş sınıflandırma sistemi, Amerikan Psikiyatri Birliği'nin sınıflandırma sistemi olan DSM IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition) olarak kabul edilmektedir. DSM IV kriterlerine göre

depresyon alt gruplar içerisinde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 1994):

Bu gruplar:

- Majör depresif bozukluk,
- Distimik bozukluk,
- Bipolar bozukluk içerisinde yer alan depresyon,
- Genel bir tıbbi duruma bağlı depresyon,
- Depresyonlu uyum bozukluğu,
- Başka türlü nitelendirilemeyen depresif bozukluklardır.

Görüldüğü üzere depresyonun çok sayıda sebebi bulunmakta ve toplumun önemli bir kısmını meşgul etmektedir. Ancak depresyonun büyük bir sorun olmasındaki asıl neden, tedavi edilememesinden ziyade, toplum olarak hastalık olarak görülmemesi ve değer verilmemesidir.

Bir hastalığın tedavisindeki ilk şart hastalığın teşhis edilmesidir. Doktorlar ancak kendilerine gelen başvuruları değerlendirebilmekte ve sorunun çözümü için çaba harcayabilmektedir. Ancak tıbbi yardım almayan depresyon hastaları, toplumun genelinde yer almaktadır. Bu durum yalnızca Türk toplumu içerisinde görülen bir durum olmayıp hemen hemen tüm toplumlarda yaygın olarak görülmektedir. Depresyona sahip olan kişiler genellikle somatik semptomlar ortaya çıkmadan yardım talebinde bulunmazlar. Bu sebeple tedavi edilen kişilerin toplam hasta sayısı içerisindeki oranı son derece düşüktür.

Depresyonlu hastaların sayısının yüksek olduğu tahmin edilmekle birlikte, tam bir tespit yapabilmek oldukça zordur. bu tespitin yapılabilmesi için epidemiyolojik çalışmaların yapılması gereklidir bu çalışmalar yoluyla toplumun genelinin taranması, vakaların tespit edilmesini, toplumsal dağılımının belirlenmesini, eğiliminin ve sebeplerinin tanımlanmasını sağlayacaktır. Depresyon ile ilgili olarak ileride bahsedilecek olan hususların anlaşılmasının

sağlanması için aşağıda yer alan temel epidemiyolojik kavramların tanımının bilinmesi gereklidir.

Prevalans hızı: Toplumda aynı anda (nokta prevalans) ya da belirli bir zaman içerisinde (süre prevalans) tespit edilen hasta sayısının, aynı toplumun aynı zamanda veya süredeki toplam nüfusa oranını ifade eder.

İnsidens hızı: Toplumda belirli bir süre içerisinde rastlanılan yeni hasta sayısının aynı toplumda bu hastalığa yakalanma riski bulunan genel nüfusa oranıdır. Genellikle yıllık insidens olarak alınmaktadır.

Risk etkeni: Belirli bir bozukluğun varlığını ya da oluşma olasılığını arttırdığı düşünülen özgül etkenlere verilen addır.

2.4.3. Depresyonun Etiyolojisi

Günümüzde depresyonun etiyolojisi tüm ayrıntısı ile ortaya konabildiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Ancak genel oluş nedenlerinin psikososyal, genetik ve biyolojik etkenlerden kaynaklandığı bilinmektedir. Depresyon çok uzun bir süre yalnızca psikolojik kuramlarla açıklanmaya çalışılmıştır (Yemez ve Alptekin, 1998: 21-5).

Gerçekleştirilen çeşitli çalışmalarda duygu durum bozukluklarının gelişimiyle psikososyalstresörlerin ve yaşam olaylarının arasında bir ilişki olduğu (Bondy, 2002: 7; Paykel, 2003: 61) ve bu olayların majör depresif bozukluktaki etkisinin, majör depresyon gibi duygudurum bozuklukları sınıflamasının içinde yer alan bipolar bozukluğa göre daha ön planda olabileceği rapor edilmiştir (Paykel, 2003: 66). Epidemiyolojik çalışmalar neticesinde depresyon ile genetik risk arasında %33 oranında bir bağ olduğu görülmüştür (Fava ve Kendler, 2000: 335).

Depresyon ile ilgili genetik çalışmalarda en önemli kanıtlar aile, evlatlık ve ikiz çalışmaları ile ortaya konmaktadır. MDB gelişimi ile ilgili çok sayıda etkenin rol oynadığı, bununla birlikte hafif depresyonda çevresel faktörler daha etkili iken ağır vakalarda kalıtsal risklerin ön planda olduğu (Lyons vd., 1998: 468), yine cinsiyete bağlı olarak da farklılığın bulunduğu ve kadınların erkeklere nazaran çok daha yüksek oranda genetik aktarım gücüne sahip oldukları (Kendler vd., 2006:109; Kendler ve Prescott, 1999: 39) erken yaşlarda ortaya çıkan ve tekrarlayan depresyon vakalarında genetik riskin yüksek olduğu bildirilmiştir (Lyons vd., 1998: 472; Levinson, 2006: 84).

Depresyonun kalıtımında, aday gen hedefli çalışmalar ise yoğunlukla serotonin taşıyıcı (SLC6A4), 5-HT2A reseptörü (5HTR2A), tirozinhidroksilaz (TH), triptofanhidroksilaz 1 (TPH1), katekol-O-metiltransferaz (COMT) gibi protein ve enzimleri kodlayan genlerdeki fonksiyonel farklılıklara odaklanmaktadır (Levinson, 2006: 92).

2.4.4. Boşanma ile çocukluk ağı Depresyonun İlişkisi

Boşanmanın tüm toplum için önemli bir başvuru kaynağı haline gelmesi ile birlikte son yıllarda boşanma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki olası etkileri yoğun bir şekilde araştırılmaya başlanmıştır (Amato, 2000).

Yapılan araştırmalar neticesinde, boşanmış olan ailelerin çocuklarının akademik, psikolojik ve sosyal alanlarda akranlarına nazaran çok daha fazla sorunlar karşılaştıkları anlaşılmıştır. Özellikle boşanmadan sonraki zaman dilimi, problemlerin en yoğun bir şekilde görüldüğü dönem olarak gösterilmektedir (Amato, 2000).

Boşanmayı izleyen dönemde kısa bir zaman dilimi içerisinde çocuklar öfke, utangaçlık, umutsuzluk, güvensizlik gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların depresyona dönüşme riski ise azımsanmayacak kadar çoktur. Yine uzun vadede incelemeye tabi tutulan çocukların niversiteye girmekte ve üniversiteyi bitirmekte zorluk yaşadığı, aynı

zamanda daha yüksek bir oranda işsiz kaldıkları görülmektedir. Ayrıca bu çocukların alkol bağımlılığı, depresyon eğilimi ve intihar yatkınlıklarının da çok olduğu görülmüştür (Wood vd., 2004).

Boşanan ve boşanmayan ailelerin çocuklarının kıyaslanması sonucunda depresyonun tek nedeninin boşanma fiili olduğu elbette ki söylenemeyecektir. Ancak yine de boşanmanın depresyonu tetiklediği de açıkça görülmektedir. Zira ailesi ile birlikte yaşamına devam eden çocuklarda sosyal sorunlar ve kayda değer psikolojik problemler % 10 oranında görülürken, bu oran boşanmış ailelerin çocuklarında % 25 tir (Amato, 1991).

Boşanma ile birlikte çocuklar, kendileri için çok değerli olan kişilerden ayrılmak zorunda kalırlar. Boşanma neticesinde çocuklar ebeveynlerden birinden ayrılır ve öncekinden çok daha farklı bir yaşam şekli ile hayatlarına devam etmek zorunda kalırlar. Okul değişiklikleri, çevresel farklılıklar, maddi imkânlardaki değişiklikler çocukların hayatını etkileyebilecek potansiyele sahip olan etkenlerdir.

Bu değişiklikler ve yoksunluklar da beraberinde depresyon riskini getirir. İçeride kapanıklık gösteren yoğun üzüntü duygusuna kapılan ve ailelerini kaybetme hissi yaşayan çocuklar yeni hayatlarına adapte olmakta zorlanırlar. Bu değişim hem içsel hem de dışsal anlamda zorluk yaşaması ile sonuçlanır. Sonuç olarak çocukların sosyal becerileri ile iletişim kurabilme yetilerinde düşüş görülür.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, çalışma kapsamında gerçekleştirilmiş olan araştırmanın hangi yöntemle yapıldığı, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin hangi istatistiksel yöntemlerle gerçekleştirildiğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Veri toplama araçlarındaki sorular yani araştırmanın değişkenleri ve evren, örnekleme gibi bilgilerin tanımlanması ile araştırmanın kapsamı belirlenmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, boşanma faktörüne göre, kız ve erkek ortaokul öğrencilerinin anne-baba tutumları (demokratik, otoriter, koruyucu/istekli) ile çocukluk çağı depresyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla, ilişkisel tarama modeliyle desenlenmiştir.

Araştırmada, boşanmış aile ve birlikte olan ailelerin anne-baba tutumları incelenerek çocukta oluşabilecek depresyon durumuyla arasındaki ilişki incelenmiştir. Boşanmış aile üyesi olan çocuklardaki depresyon ve birlikte olan aile üyesi çocuklardaki depresyon arasındaki fark anne-baba tutumları göz önünde bulundurularak karşılaştırılmıştır. Çalışma

sonunda elde edilen sonuçlar doğrultusunda konu hakkında literatüre katkıda bulunmayı hedefledik.

Tarama modelleri geçmişte ya da halen varolan bir durumu, var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Tarama modelinin ilişkisel tarama modellerinde ise; iki yada daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişim varlığı ve bu değişimin derecesi belirlenmeye çalışılır. İlişkisel tarama iki türlü yapılır. Bunlar; korelasyon türü ilişki karşılaştırmaları ile elde edilen ilişkilerdir. Bu modellerden biri olan “ Karşılıklı İlişkisel Tarama”, gerçek bir neden- sonuç ilişkisi vermeyen ancak o yönde ipuçları vererek bir değişkendeki durumun bilinmesi halinde diğerinin kestirilebilmesinde yararlı sonuçlar sağlayan bir araştırma düzenidir (Karasar, 2004 :76).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı devlet okullarına devam eden ortaokul düzeyindeki 200 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, 100’ü (%50) boşanmış aile üyesi, 100’ü (%50) birlikte olan (evli) aile üyesidir. Çalışmaya gönüllü olarak katılan 10 ile 14 yaşları arasında 95’i (%47,5) kız, 105’i (52,5) erkek öğrenci araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, boşanma faktörüne göre, kız ve erkek ortaokul öğrencilerinin anne-baba tutumları (demokratik, otoriter, koruyucu/istekli) ile çocukluk çağı depresyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin; anne-baba tutumlarını ölçmek için “Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)”, depresyon durumlarını belirlemek için Çocuklar için Depresyon Ölçeği (CDI; Children’s depression Inventory) kullanılmıştır. Diğer yandan, öğrencilerin demografik özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Anne-Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ)

Araştırmada öğrencilerin ana-baba tutumlarını belirlemek için Kuzgun(1972) tarafından geliştirilmiş ve Eldeleklioğlu (1993) tarafından revize edilmiş olan Ana Baba Tutumu Envanteri kullanılmıştır. Envanterin Demokratik Ana-Baba Tutumu, Otoriter Ana-Baba Tutumu ve Koruyucu-İstekçi Ana-Baba Tutumu olmak üzere üç ana alt boyutu bulunmaktadır. Uygulamada, maddelere verilecek yanıtların 5 basamaklı Likert tipi bir ölçekte derecelenmesi istenmiştir.

Ana-Baba Tutumu Envanteri toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Envanterdeki her madde için cevaplar 1'den 5'e kadar derecelendirilmiştir. Dereceleme şöyle yapılmıştır; Hiç uygun değil (1), Çok az uygun (2), Kısmen uygun (3), Oldukça uygun (4), Tamamen uygun (5) şıklarından birini işaretlemesine göre puan almaktadır. Deneklerden her maddeyi okuyup, ana ve babaları için en uygun ifadenin (cevabın) yanına işaret koymaları istenmiştir. Hesaplamalar, 1'den 5'e kadar derecelenmiş bu puanlar üzerinde yapılmıştır. Yıldız Kuzgun'un 1972 de geliştirdiği ana baba tutum envanteri 40 maddede ve üç alt ölçekten (demokratik, koruyucu/istekçi, otoriter) oluşmaktadır. Ölçekte, beşli likert tipi yanıt şıklarından (tamamen uygun, çok uygun, biraz uygun, pek uygun değil, hiç uygun değil) biri işaretlenir. Ölçek puanlanırken alt ölçekler ayrı ayrı puanlanır. Maddeler için işaretlenen şıkların rakamsal değerleri toplanarak alt ölçek puanları belirlenir. Puanlar yorumlanırken yüksek puan o alt ölçekte belirtilen niteliğe uygunluğu gösterir. ABTÖ hem bireysel hem de grup olarak uygulanabilecek niteliktedir. Zaman sınırlaması olmayıp, her birey kendi hızı ile ölçeği tamamlayabilmektedir.

Aracın güvenirliği, ölçeğin 54 kişilik bir öğrenci grubuna on beş gün ara ile iki kez uygulanması ve elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayılarının hesaplanması ile saptanmıştır. Buna göre, test-tekrar test korelasyon katsayıları; demokratik tutum boyutu için 0.92, otoriter tutum boyutu için 0.79 ve koruyucu istekçi tutum boyutu için 0.75 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alfa formülüyle hesaplanmış ve korelasyon katsayıları demokratik alt ölçek için 0.89, koruyucu-istekçi alt ölçek için 0.82 ve otoriter alt

ölçek için 0.78 olarak bulunmuştur. Ölçekler arası korelasyon katsayıları da beklenen doğrultuda ve düzeyde bulunmuştur (Öner, 2008; 904).

Anne baba tutum ölçeğinin demokratik ve koruyucu-istekçi tutum alt ölçeklerinden alınabilecek en yüksek puan 75, en düşük puan ise 15'dir (15'er madde ve 5'li dereceleme). Otoriter tutum alt ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur (10 madde ve 5'li dereceleme).

- Demokratik tutumu ölçen maddeler;

1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39 dur.

- Koruyucu-istekçi tutumu ölçen maddeler;

4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34 tür.

- Otoriter tutumu ölçen maddeler;

3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40 tır (Aktaş, 2011: 40).

3.3.2. Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği (CDI)

Çocuklardaki depresyon düzeyini belirlemek amacıyla Kovacks (1981) Çocuklar için Depresyon Ölçeğini geliştirmiştir. Beck Depresyon Ölçeğini temel alınarak hazırlanan bu ölçekte, çocukluk depresyonu ile ilgili okul durumu ve arkadaş ilişkileriyle ilgili maddeler de yer almaktadır. 1990'da Öyten tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0.86 ve test- tekrar test güvenirliği 0.72 olarak bulunmuştur. Çocuklar için Depresyon Ölçeği bir öz bildirim ölçeğidir. 6-17 yaş arası çocuk ve ergenlere uygulanabilir. Ölçeğin puanlarının çocukluk depresyonu derecelendirme ölçeği puanları ile korelasyonu .61 olarak bulunmuştur. Bu ölçek 27 maddeden oluşmakta, her madde sıfır ile iki puan arasında değerlendirilmektedir. Sorulara verilen cevapların skorları toplanarak 0-54 arasında toplam puanlar elde edilmektedir. Toplam puanın yüksek oluşu depresyon düzeyinin yüksekliğini göstermektedir. Kesim noktası 19'dur (19 ve üzeri depresyonu gösterir) (Kovack, 1981; Öyten, 1991).

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın başlangıcında öğrencilere kişisel bilgi formu verilmiştir. Bu formda örnekleme olan deneklerle ilgili cinsiyet, yaş, sınıf, sosyo- ekonomik düzey, anne ve babanın ayrı veya birlikte yaşıyor olması, anne ve babanın öğrenim durumu gibi kişisel bilgilerin toplanmasına dönük sorular yer almaktadır. Bu form araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Örneklem olarak belirlenen okullarda veri toplama çalışmalarına başlamadan önce İstanbul İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli uygulama izni alınmıştır. Akabinde, okul yöneticileri ve rehber öğretmenler ile uygulama hakkında görüşmeler yapılmış, gerekli bilgiler verilmiştir. Uygulama sırasında ölçekler hakkında öğrencilere açıklamada bulunulmuştur. Öğrencilere, katılımın gönüllülük esasına bağlı olduğu belirtilip soruları içtenlikle yanıtlamaları istenmiştir. Ölçekler araştırmacı ve rehber öğretmenler tarafından sınıflarda uygulanmış ve öğrencilerin ölçeklerle alakalı sorularına cevap verilmiştir. Verilerin toplanması Eylül 2018- Ekim 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin ölçekleri bir ders saati içinde rahatlıkla bitirdikleri gözlemlenmiştir. Ölçekler 5 okulda, toplam 200 öğrenciye uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin analizi ve yorumlanmasında SPSS 19.0 paket programı kullanılarak yapıldı. Araştırma 'da öğrencilere uygulanan anne-baba tutum ölçeği ABTÖ ve CDI ölçek puanları ve kişisel bilgi formu özellikleri SPSS paket programına girilmiş daha sonra elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir.

Tanımlayıcı istatistikler ortalama standart sapma ve yüzde olarak yansıtıldı. Hipotezler incelenmeden önce sürekli verilerimize normallik analizi yapılmıştır. Grupların karşılaştırılması için örnek birim sayısı 30'dan büyük olduğunda, grupların sayısı iki olduğunda *Bağımsız Örneklem t Testi*, grup sayısı üç ve daha fazla olduğu durumlarda ortalamaların karşılaştırılması için *Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*, çoklu karşılaştırmalar için *Tukey HSD* testleri ile yapıldı. Ayrıca değişkenler arasında ilişkiyi incelemek için ise *pearson korelasyon analizi* ve değişkenlerin birbiri üzerindeki etkisini

ortaya çıkarmak için *lineer regresyon* analizi yapılmıştır. Yanılma düzeyi (alfa değeri) %95 olarak alındı. Dolayısıyla olasılık (p) değerinin 0.05 ve daha küçük olduğu durumlar istatistiki olarak anlamlı bulundu. Bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt amaçlarında belirtilen sorulara yanıt aramak amacıyla gerçekleştirilen istatistiksel analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir. İstatistiki çözümlere geçmeden önce, demografik değişkenlere ait betimleyici istatistiklere yer verilecektir. Bu bağlamda, araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmıştır. Daha sonraki bölümde ise araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiksel analizlerin sonuçlarına yer verilecektir.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Betimleyici İstatistikleri

Tablo 4.1.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kız	95	47,5
Erkek	105	52,5
Total	200	100,0

Araştırmamıza katılan öğrencilerin, cinsiyet dağılımına ait frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 4.1’de yer almaktadır. Buna göre, çalışmamıza 95’i (%47,5) kız, 105’i (%52,5) erkek öğrenci katılmıştır. Görüldüğü üzere örneklem içerisinde her iki cinsiyetin temsil gücü birbirine yakındır.

Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaşlarının Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
10,00	14	7,0
11,00	53	26,5

12,00	93	46,5
13,00	39	19,5
14,00	1	0,5
Total	200	100,0

Araştırmamıza katılan öğrencilerin, yaş dağılımına ait frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 4.2’de yer almaktadır. Buna göre, çalışmamıza 14’ü (%7) 10 yaş, 53’ü (%26,5) 11 yaş, 93’ü (%46,5) 12 yaş, 39’u (%19,5) 13 yaş, 1’i (0,5) 14 yaşındadır. Örnekleimde 12 yaşın temsil gücü yüksektir.

4.2.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aileleri ile İlgili Betimleyici İstatistikler

Tablo 4.3.Öğrencilerin, Anne-Babanın Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımı

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Boşanmış anne-baba	100	50,0
Birlikte (evli) anne baba	100	50,0
Total	200	100,0

Araştırmamıza katılan öğrencilerin, anne-baba medeni durumuna ait frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 4.3’de yer almaktadır. Buna göre, çalışmamıza 100’ü (%50) boşanmış aileye mensup, 100’ü (%50) birlikte (evli) aileye mensuptur.

Babanın Öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde
Okuryazar değil	3	1,5

Okuryazar veya ilkokul mezunu	27	13,5	Tablo 4.4. Öğrencilerin Babalarının
Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	37	18,5	
Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	69	34,5	
Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	64	32,0	
Total	200	100,0	

Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Araştırmamıza katılan öğrencilerin, babanın öğrenim durumuna ait frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 4.4’de yer almaktadır. Buna göre, öğrencilerin babalarının 3’ü (%1,5) okuryazar değil, 27’si(%13,5) okuryazar veya ilkokul mezunu, 37’si (%18,5) ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş, 69’u (%34,5) lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş, 64’ü (%32) Üniversite yada bir yüksek okula devam etmiş yada bitirmiş şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin, Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Dağılımı

Annenin Öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde
Okuryazar değil	6	3,0
Okuryazar veya ilkokul mezunu	33	16,5
Ortaokul veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	30	15,0
Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	71	35,5
Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	60	30,0
Total	200	100,0

Araştırmamıza katılan öğrencilerin, annenin öğrenim durumuna ait frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 4.5’de yer almaktadır. Buna göre, öğrencilerin annelerinin 6’sı (%3) okuryazar değil, 33’ü (%16,5) okuryazar veya ilkokul mezunu, 30’u (%15) ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş, 71’i (%35,5) lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da

bitirmiş, 60'ı (%30) Üniversite yada bir yüksek okula devam etmiş yada bitirmiş şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin, Ailelerinin Ekonomik Durum Değişkenine Göre Dağılımı

Ekonomik Durum	Frekans	Yüzde	Araştır mamız a katılan
Çok iyi	31	15,5	
İyi	86	43,0	
Orta	73	36,5	
Ortanın altı	9	4,5	
Kötü	1	0,5	
Total	200	100,0	

öğrencilerin, ailenin ekonomik durumuna ait frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 4.6'da yer almaktadır. Buna göre, ailenin ekonomik durumu 31'i (%15,5) çok iyi, 86'sı (%43) iyi, 73'ü (36,5) orta, 9'u (%4,5) ortanın altı, 1'i (%0,5) kötü olarak belirlenmiştir.

Tablo 4.7. Öğrencilerin Aile Türü Değişkenine Göre Dağılımı

Aile Türü	Frekans	Yüzde
Çekirdek aile	170	85,0
Geniş aile	30	15,0
Total	200	100,0

Araştırmamıza katılan öğrencilerin, aile türü durumuna ait frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 4.7'de yer almaktadır. Buna göre, öğrencilerin 170'i (%85) çekirdek ailede yaşarken, 30'u (%15) geniş aile ile yaşamaktadır.

4.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Psikolojik Destek Almaya İlişkin İstatistikleri

4.8. Öğrencilerin psikolojik Destek Almaya İlişkin İstatistikleri

Psikolojik Destek	Frekans	Yüzde
Evet	41	20,5
Hayır	159	79,5
Total	200	100,0

Araştırmamıza katılan öğrencilerin, psikolojik destek almaya ilişkin frekans ve yüzdeler Tablo 4.8’de yer almaktadır. Buna göre, öğrencilerin 41’i (%20,5) psikolojik destek alırken, 159’u (%79,5) psikolojik destek almamaktadır.

4.4. Anne Babanın Medeni Durumu’na (Boşanmış veya Birlikte/evli) Göre Ölçeklerin Betimsel İstatistikleri

Tablo 4.9. Anne Babanın Medeni Durumu’ na (Boşanmış veya Birlikte/evli) Göre Ölçeklerin Betimsel İstatistikleri

		Depresyon ölçeği	Demokratik Tutum boyutu	Koruyucu- İstekçi Tutum boyutu	Otoriter Tutum boyutu
Boşanmış anne-baba	Mean	12,78	59,32	43,17	24,51
	Std. Deviation	6,57756	11,52589	9,70167	8,70678
	N	100	100	100	100
Birlikte (evli) anne baba	Mean	4,93	65,02	37,36	18,31
	Std. Deviation	4,05083	7,85600	9,04034	6,22425
	N	100	100	100	100

Total	Mean	8,85	62,17	40,27	21,41
	Std. Deviation	6,72085	10,24480	9,79615	8,16365
	N	200	200	200	200

Araştırmamıza katılan öğrencilerin anne babanın medeni durumuna göre, uygulanan ölçeklerin betimsel istatistikleri Tablo 4.9’da yer almaktadır. Boşanmış anne-babaya sahip öğrencilerin depresyon durumu %12,78 iken, Birlikte/evli ailesi olan öğrencilerin depresyon durumu %4,93 bulunmuştur. Boşanma durumunun depresyon durumunu etkilediği düşünülebilir. Diğer taraftan boşanmış ailelerin gösterdiği anne-baba tutumları; %59,32 ‘si Demokratik tutum, %43,17’si Koruyucu/İstekçi tutum,%24,51’i Otoriter tutum sergilerken, birlikte/evli ailelerin anne-baba tutumları; %65,02’si Demokratik tutum, %37,36’sı Koruyucu/İstekçi tutum, %18,31’i Otoriter tutum sergilemektedirler. Betimsel istatistikler göz önünde bulundurulduğunda boşanmış ailelerin Otoriter tutum ve Koruyucu/istekçi tutum boyutunun yüzdelerinin birlikte ailelere oranla yüksek olduğu, birlikte/evli ailelerin Demokratik tutum boyutunun boşanmış ailelere göre oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.5. Anne Babanın Medeni Durumu (Boşanmış veya Birlikte/evli) Göre Anne – Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi

Tablo 4.10. Anne Babanın Medeni Durumu’ na Göre Anne – Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi

Anne babanın medeni durumu (Boşanmış veya birlikte/evli)		N	Mean	Std sapma	Sd	t	P
Demokratik Tutum boyutu	Boşanmış anne-baba	100	59,32	11,53	198	-4,086	0,000
	Birlikte (evli) anne baba	100	65,02	7,86			
Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	Boşanmış anne-baba	100	43,17	9,70	198	4,381	0,000
	Birlikte (evli) anne baba	100	37,36	9,04			
Otoriter Tutum boyutu	Boşanmış anne-baba	100	24,51	8,71	198	5,793	0,000

Birlikte
(evli) anne 100 18,31
baba

Katılımcıların anne babanın medeni durumuna göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilmiştir. Buna göre Demokratik tutum boyutu ($t_{198}=-4,086$; $p<0,001$), Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu ($t_{198}=4,381$; $p<0,001$) ve Otoriter Tutum boyutu ($t_{198}=5,793$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlıdır. Boşanmış anne babanın Demokratik tutum ortalaması birlikte olan anne babanın demokratik tutum ortalamasından düşüktür. Bununla birlikte boşanmış anne babanın Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ile Otoriter Tutum ortalaması birlikte olan anne babanın Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ile Otoriter Tutum ortalamasından yüksektir.

4.6. Anne Babanın Medeni Durumu' na (Boşanmış veya Birlikte/Evli) Göre Depresyon Ölçeği Ortalamasının İncelenmesi

Tablo 4.11. Anne Babanın Medeni Durumu Göre Depresyon Ölçeği Ortalamasının İncelenmesi

Anne babanın medeni durumu (Boşanmış veya birlikte/evli)		N	Mean	Std. Deviation	Sd	t	P
Depresyon ölçeği	Boşanmış anne-baba	100	12,78	6,58	198	10,162	0,000
	Birlikte (evli) anne baba	100	4,93	4,05			

Katılımcıların anne babanın medeni durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilmiştir($t_{198}=-4,086$; $p<0,001$). Buna göre, boşanmış anne babaya sahip katılımcının depresyon durumu ortalaması, birlikte olan anne babanın depresyon durum ortalamasından yüksektir.

4.7.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Anne – Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi

Tablo 4.12. Cinsiyete Göre Anne – Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi

Cinsiyet		N	Mean	Std. Deviation	Sd	t	P
Demokratik Tutum boyutu	Kız	95	62,89	10,43	198	0,951	0,343
	Erkek	105	61,51	10,08			
Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	Kız	95	40,04	10,00	198	-0,305	0,760
	Erkek	105	40,47	9,66			
Otoriter Tutum boyutu	Kız	95	20,85	7,81	198	-0,918	0,360
	Erkek	105	21,91	8,48			

Katılımcıların cinsiyetine göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Buna göre Demokratik tutum boyutu ($t_{198}=0,951$; $p>0,05$), Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu ($t_{198}=-0,305$; $p>0,05$) ve Otoriter Tutum boyutu ($t_{198}=-0,918$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bu sonuca göre kız öğrencilerin ailelerinin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu-istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalaması erkek öğrencilerin ailelerinin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalamasından farklı değildir.

4.8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Depresyon Ölçeği Ortalamasının İncelenmesi

Tablo 4.13. Cinsiyete Göre Depresyon Ölçeği Ortalamasının İncelenmesi

Anne babanın medeni durumu (Boşanmış veya birlikte/evli)		N	Mean	Std. Deviation	Sd	t	p
Depresyon ölçeği	Kız	95	9,42	7,25	198	1,134	0,258
	Erkek	105	8,34	6,20			

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetine göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir ($t_{198}=1,134$; $p>0,05$). Buna göre kızların Depresyon durum ortalaması erkeklerin Depresyon durum ortalamasından farklı değildir.

4.9. Anne Babanın Medeni Durumu (Boşanmış veya birlikte/evli)'nin Ayrı Ayrı Cinsiyete göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının ortalamalarının incelenmesi

Tablo 4.14. Anne Babanın medeni durumunun Ayrı Ayrı Cinsiyete göre Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi

			N	Mean	Std. Deviation	Sd	t	P
Boşanmış anne-baba	Demokratik Tutum boyutu	Kız	55	60,40	11,23	98	1,036	0,303
		Erkek	45	58,00	11,87			
	Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	Kız	55	43,18	9,21	98	0,013	0,989
		Erkek	45	43,16	10,38			
Birlikte (evli) anne baba	Demokratik Tutum boyutu	Kız	55	23,49	8,47	98	-1,298	0,197
		Erkek	45	25,76	8,92			
		Kız	40	66,33	8,18	98	1,362	0,176
		Erkek	60	64,15	7,58			
	Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	Kız	40	35,73	9,51	98	-1,486	0,141
		Erkek	60	38,45	8,62			
	Otoriter Tutum boyutu	Kız	40	17,23	4,92	98	-1,431	0,156
		Erkek	60	19,03	6,91			

Boşanmış anne babanın çocuklarının cinsiyetine göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup

olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Buna göre Demokratik tutum boyutu ($t_{198}=1,306$; $p>0,05$), Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu ($t_{198}=-0,013$; $p>0,05$) ve Otoriter Tutum boyutu ($t_{198}=-1,298$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuca göre kızların Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalaması erkeklerin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalamasından farklı değildir.

Birlikte yaşayan anne babanın çocuklarının cinsiyetine göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Buna göre Demokratik tutum boyutu ($t_{198}=1,362$; $p>0,05$), Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu ($t_{198}=-1,486$; $p>0,05$) ve Otoriter Tutum boyutu ($t_{198}=-1,431$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuca göre kızların Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalaması erkeklerin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalamasından farklı değildir.

4.10. Anne Babanın Medeni Durumu (Boşanmış veya Birlikte/evli) Ayrı Ayrı Cinsiyete Göre Demokratik Tutum Alt Boyutunun Ortalamasının İncelenmesi

Tablo 4.15. Anne Babanın Medeni Durumu Ayrı Ayrı Cinsiyete Göre Demokratik Tutum Alt Boyutunun Ortalamasının İncelenmesi

			N	Mean	Std. Deviation	Sd	t	P
Boşanmış anne-baba	Demokratik Tutum boyutu	Kız	55	12,60	7,16	98	-0,301	0,764
		Erkek	45	13,00	5,85			
Birlikte (evli) anne baba	Demokratik Tutum boyutu	Kız	40	5,05	4,66	98	0,241	0,810
		Erkek	60	4,85	3,63			

Boşanmış anne babanın çocuklarının cinsiyetine göre Demokratik tutum alt ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir ($t_{198}=-0,301$; $p>0,05$). Buna göre boşanmış aile üyesi olan kızların ailelerinin demokratik tutum ortalaması boşanmış aile üyesi olan erkeklerin ailelerinin Demokratik tutum ortalamasından farklı değildir.

Birlikte yaşayan anne babanın çocuklarının cinsiyetine göre Demokratik tutum toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir ($t_{198}=0,241$; $p>0,05$). Buna göre birlikte aile üyesi olan kızların ailelerinin demokratik tutum ortalaması birlikte aile üyesi olan erkeklerin ailelerinin Demokratik tutum ortalamasından farklı değildir.

4.11. Annenin Eğitim Durumuna Göre Depresyon ve Anne-Baba Tutum Ölçeklerinin Ortalamalarının İncelenmesi

Tablo 4.16. Annenin Eğitim Durumuna Göre Depresyon Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi

	N	Mean	Std. Deviation	Sd	F	Sd
Okuryazar değil	3	17,00	5,57	4; 195	1,697	0,152
Okuryazar veya ilkokul mezunu	27	10,22	9,26			
Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	37	8,41	6,21			
Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	69	8,06	6,00			
Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	64	9,02	6,37			
Total	200	8,86	6,72			

Katılımcıların annesinin eğitim durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir ($F_{4;195}=1,697$; $p>0,05$).

Buna göre annenin eğitim durumu çocuklarda depresyon üzerinde etkili değildir. Burada okuryazar olmayan annelerin çocuklarının depresyon puanı diğerlerinden yüksek çıkmasına rağmen anlamlı fark çıkmamasının sebebi bu gruptaki katılımcı sayısının azlığından (3 kişi) kaynaklanmaktadır.

Tablo 4.17. Annenin Eğitim Durumuna Göre Anne – Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi

	N	Mean	Std. Deviation	Sd	F	Sd

Demokratik Tutum boyutu	Okuryazar değil	3	62,00	1,00	4;195	0,603	0,661
	Okuryazar veya ilkokul mezunu	27	61,52	8,45			
	Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	37	62,11	9,45			
	Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	69	61,03	10,25			
	Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	64	63,72	11,56			
	Total	200	62,17	10,24			
Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	Okuryazar değil	3	48,67	6,81	4; 95	0,853	0,493
	Okuryazar veya ilkokul mezunu	27	40,11	8,24			
	Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	37	41,59	9,12			
	Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	69	40,04	8,61			
	Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	64	39,41	11,87			
	Total	200	40,27	9,80			
Otoriter Tutum boyutu	Okuryazar değil	3	28,00	7,21	4; 95	0,544	0,703
	Okuryazar veya ilkokul mezunu	27	21,33	7,75			
	Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	37	21,81	9,43			
	Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	69	21,04	6,94			
	Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	64	21,30	8,89			
	Total	200	21,41	8,16			

Katılımcıların annesinin eğitim durumuna göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak

anlamli bir fark elde edilememiştir. Buna göre Demokratik tutum boyutu ($F_{4;195}=0,603$; $p>0,05$), Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu ($F_{4;195}=0,853$; $p>0,05$) ve Otoriter Tutum boyutu ($F_{4;195}=0,544$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuca göre annenin eğitim durumu çocuklarda Anne – Baba tutum ölçeği alt boyutlarının ortalaması üzerinde etkili değildir. Burada okuryazar olmayan annelerin çocuklarının koruyucu- istekçi ve otoriter tutum puanı diğerlerinden yüksek çıkmasına rağmen anlamlı fark çıkmamasının sebebi bu gruptaki katılımcı sayısının azlığından (3 kişi) kaynaklanmaktadır.

4.12.Babanın Eğitim Durumuna Göre Depresyon ve Anne-Baba Tutum Ölçeklerinin Ortalamalarının İncelenmesi

Tablo 4.18. Babanın Eğitim Durumuna Göre Depresyon Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi

	N	Mean	Std. Deviation	Sd	F	Sd
Okur-yazar değil	6	10,33	8,12	4; 195	1,732	0,144
Okuryazar veya ilkokul mezunu	33	10,97	8,61			
Ortaokul veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	30	7,10	5,79			
Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	71	9,23	5,71			
Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	60	7,98	6,80			
Total	200	8,86	6,72			

Katılımcıların Babasının eğitim durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir ($F_{4;195}=1,732$; $p>0,05$). Buna göre babanın eğitim durumu çocuklarda depresyon üzerinde etkili değildir.

Tablo 4.19. Babanın Eğitim Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi

		N	Mean	Std. Deviation	Sd	F	Sd
Demokratik	Okuryazar değil	6	55,83	7,28	4;195	3,134	0,016

Tutum boyutu							
	Okuryazar veya ilkokul mezunu	33	61,15	9,09			
	Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	30	61,33	8,81			
	Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	71	60,51	11,75			
	Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	60	65,75	9,01			
	Total	200	62,17	10,24			
Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	Okuryazar değil	6	43,33	7,81	4; 95	4,039	0,004
	Okuryazar veya ilkokul mezunu	33	43,03	8,65			
	Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	30	37,53	7,91			
	Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	71	42,49	9,77			
	Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	60	37,17	10,45			
	Total	200	40,27	9,80			
Otoriter Tutum boyutu	Okuryazar değil	6	25,00	5,73	4; 95	5,391	0,000
	Okuryazar veya ilkokul mezunu	33	23,24	6,68			
	Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	30	18,63	7,41			
	Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş	71	23,83	9,82			
	Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş	60	18,57	5,84			
	Total	200	21,41	8,16			

Katılımcıların Babasının eğitim durumuna göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilmiştir. Buna göre Demokratik tutum boyutu ($F_{4;195}=3,314$; $p<0,05$), Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu ($F_{4;195}=4,039$; $p<0,05$) ve Otoriter Tutum boyutu ($F_{4;195}=5,391$; $p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlıdır. Hangi grubun ortalaması diğerlerinden farklı olup olmadığı çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD ile karşılaştırılmıştır.

Bu sonuca göre Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş yada bitirmiş olan babaların Demokratik tutum puanları ortalamaları en yüksek olup istatistiksel olarak diğerlerinden farklıdır. Okuryazar olmayan babaların Demokratik tutum puanları ortalamaları en düşük olup istatistiksel olarak diğerlerinden farklıdır. Diğer eğitim düzeylerine sahip olan babaların Demokratik tutum puanları ortalamaları benzerdir ve istatistiksel olarak aralarında fark yoktur.

Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş olan babaların Koruyucu-İstekçi tutum puanları ortalamaları ile Üniversite ya da bir yüksek okula devam etmiş ya da bitirmiş olan babaların Koruyucu-İstekçi tutum puanları ortalamaları diğer eğitim düzeylerine sahip olan babaların Koruyucu-İstekçi tutum puanları ortalamalarından düşük ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer eğitim düzeylerine sahip olan babaların Koruyucu-İstekçi tutum puanları ortalamaları benzerdir ve istatistiksel olarak aralarında fark yoktur.

Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş olan babaların çocuklarının Otoriter tutum puanları ortalamaları ile Üniversite ya da bir yüksek okula devam etmiş ya da bitirmiş olan babaların Otoriter tutum puanları ortalamaları diğer eğitim düzeylerine sahip olan babaların Otoriter tutum puanları ortalamalarından düşük ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer eğitim düzeylerine sahip olan babaların Otoriter tutum puanları ortalamaları benzerdir ve istatistiksel olarak aralarında fark yoktur.

4.13.Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Depresyon ve Anne-Baba Tutum Ölçeklerinin Ortalamalarının İncelenmesi

Tablo 4.20. Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Depresyon Ölçeği Ortalamalarının İncelenmesi

N	Mean	Std. Deviation	sd	F	sd

Çok iyi	31	7,16	5,69	3; 195	0,841	0,630
İyi	86	9,57	6,43			
Orta	73	8,67	7,60			
Ortanın altı	9	8,89	4,91			
Total	200	8,86	6,72			

Katılımcıların Sosyo – Ekonomik durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir ($F_{4;195}=0,841$; $p>0,05$). Buna göre Sosyo – Ekonomik durum çocuklarda depresyon üzerinde etkili değildir.

Tablo 4.21.Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi

		N	Mean	Std. Deviation	Sd	F	sd
Demokratik Tutum boyutu	Çok iyi	31	61,00	11,02	3;195	0,282	0,889
	İyi	86	62,30	11,18			
	Orta	73	62,79	9,24			
	Ortanın altı	9	60,33	6,58			
	Total	200	62,17	10,24			

Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	Çok iyi	31	41,74	9,07	3;195 0,495 0,740
	İyi	86	39,98	10,35	
	Orta	73	40,23	9,92	
	Ortanın altı	9	37,44	5,48	
	Total	200	40,27	9,80	
Otoriter Tutum boyutu	Çok iyi	31	23,77	8,99	3;195 0,914 0,457
	İyi	86	21,34	8,14	
	Orta	73	20,70	8,02	
	Ortanın altı	9	19,56	6,44	
	Total	200	21,41	8,16	

Katılımcıların Sosyo – Ekonomik durumuna göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Buna göre Demokratik tutum boyutu ($F_{4;195}=0,282$; $p>0,05$), Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu ($F_{4;195}=0,495$; $p>0,05$) ve Otoriter Tutum boyutu ($F_{4;195}=0,914$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuca göre Sosyo – Ekonomik durum Anne-Baba tutum ölçeği alt boyutlarının ortalaması üzerinde etkili değildir. Burada ortanın altı sosyo ekonomik duruma sahip çocuklarının koruyucu- istekçi ve otoriter tutum puanı diğerlerinden düşük çıkmasına rağmen anlamlı fark çıkmamasının sebebi bu gruptaki katılımcı sayısının azlığından (93 kişi) kaynaklanmaktadır.

4.14.Aile Türü Durumuna Göre Depresyon ve Anne-Baba Tutum Ölçeklerinin Ortalamalarının İncelenmesi

Tablo 4.22. Aile Türü Durumuna Göre Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalamalarının İncelenmesi

		N	Mean	Std. Deviation	Sd	t	p
Demokratik Tutum boyutu	Çekirdek aile	170	62,06	10,18	198	-0,365	0,716
	Geniş aile	30	62,80	10,78			

Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	Çekirdek aile	170	40,37	9,78	198	0,362	0,718
	Geniş aile	30	39,67	10,02			
Otoriter Tutum boyutu	Çekirdek aile	170	21,46	7,86	198	0,225	0,822
	Geniş aile	30	21,10	9,84			

Katılımcıların Aile türü durumuna göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Buna göre Demokratik tutum boyutu ($t_{198}=-0,365$; $p>0,05$), Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu ($t_{198}=0,362$; $p>0,05$) ve Otoriter Tutum boyutu ($t_{198}=0,225$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bu sonuca göre çekirdek aile yapısına sahip olanların Demokratik tutum, Koruyucu-istekçi tutum ve Otoriter Tutum ortalaması geniş aile yapısına sahip olanların Demokratik tutum, Koruyucu- istekçi tutum ve Otoriter Tutum ortalamasından farklı değildir.

Tablo 4.23. Aile Türü Durumuna Göre Depresyon Ölçeğinin Ortalamalarının incelenmesi

		N	Mean	Std. Deviation	Sd	t	p
Depresyon ölçeği	Çekirdek aile	170	8,93	6,86	198	0,372	0,710
	Geniş aile	30	8,43	5,94			

Katılımcıların Aile türü durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir($t_{198}=0,372$; $p>0,05$).

Buna göre çekirdek aile yapısına sahip olanları Depresyon tutum ortalaması geniş aile yapısına sahip olanların Depresyon tutum ortalamasından farklı değildir.

4.15. Depresyon Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutları Arasında İlişki

Tablo 4.23. Depresyon Ölçeği ile Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutları Arasında İlişkinin İncelenmesi

	Depresyon ölçeği	Demokratik Tutum boyutu	Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	Otoriter Tutum boyutu
Depresyon ölçeği	1	-0,148	0,169	,293**
Demokratik Tutum boyutu	-0,148	1	0,041	-,323**
Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu	0,169	0,041	1	,608**
Otoriter Tutum boyutu	,293**	-,323**	,608**	1

Depresyon ölçeği ile Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutları arasında ilişki pearsonkorelasyon analizi ile incelenmiştir.

İnceleme sonucunda Depresyon düzeyi ile Demokratik tutum ölçeği ($r=-0,148$; $p>0,05$), Depresyon düzeyi ile Koruyucu - İstekçi tutum ölçeği ($r=0,169$; $p>0,05$), Depresyon düzeyi ile Koruyucu- İstekçi tutum ölçeği ($r=0,041$; $p>0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bununla birlikte Depresyon düzeyi ile otoriter tutum ($r=0,293$; $p<0,001$) arasında düşük düzeyde pozitif, Demokratik tutum ile otoriter tutum ölçeği ($r=-0,323$; $p<0,001$) arasında düşük düzeyde negatif, Koruyucu - İstekçi tutum ile otoriter tutum ($r=0,608$; $p<0,001$) arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuş ve bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4.24. Depresyon Düzeyi ile Otoriter Tutum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	B	SH	β

Sabit	7,351	1,897	
Otoriter tutum	0.221	0.073	0.293
$R^2=0.086(p<0.001)$; $F_{1,98}=9,216$; $p<0,01$			

Depresyon tutum ölçeği ile Anne-Baba Tutum ölçeği alt boyutları incelendiğinde sadece otoriter tutum ölçeği arasında ilişki elde edilmiştir. Bu sebeple otoriter tutum ölçeğinin depresyon üzerindeki etkisi incelenecektir. Otoriter tutum ölçeğinin puanına bağlı olarak depresyon ölçeğinin puanını tahmin etmek için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda regresyon denklemimiz $R^2=0,086$ ile anlamlı bulunmuştur ($F_{1,98}=9,216$; $p<0,01$). Araştırma yapılan kişilerin tahmini depresyon puanı $7,351+0,221 \times \text{otoriter}$ 'dir. Buna göre araştırmaya katılanların depresyon puanı otoriter tutum puanı bir puan arttıkça 0,221 puan artmaktadır.

4.16.Boşanma Sürecinde Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Depresyon Ölçeğinin Ortalamalarının İncelenmesi

Tablo 4.25. Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Depresyon Ölçeğinin Ortalamalarının İncelenmesi

		N	Mean	Std. Deviation	sd	t	p
Depresyon ölçeği	Evet	40	10,10	4,94	198	0,372	0,710
	Hayır	60	14,57	6,95			

Katılımcıların Boşanmada psikolojik destek alma durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde

edilememiştir($t_{198}=0,372$; $p>0,05$). Buna göre Boşanmış aileye sahip katılımcıların psikolojik destek almalarının Depresyon düzeyi ortalaması, boşanma sürecinde psikolojik destek almayanların Depresyon düzeyi ortalamasından farklı değildir.

V.BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma ve Yorum

Bu bölümde elde edilen bulgular ile ilgili alan yazın ışığında, boşanma faktörüne göre, anne-baba tutumlarının çocukluk çağı depresyonuna etkisi araştırmacı tarafından yorumlanarak tartışılacaktır.

Tez çalışmamıza katılan öğrencilerin 100' ü (%50) boşanmış aile üyesiyken, 100'ü (%50) birlikte/evli aileye mensup 95'i (%47,5) kız, 105'i (%52,5) erkek öğrenci katılmıştır. Görüldüğü üzere örneklem içerisinde her iki cinsiyetin temsil gücü birbirine yakındır. Öğrencilerin babalarının 3'ü (%1,5) okuryazar değil, 27'si(%13,5) okuryazar veya ilkokul mezunu, 37'si (%18,5) ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş, 69'u (%34,5) lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş, 64'ü (%32) Üniversite ya da bir Yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin annelerinin

6'sı (%3) okuryazar değil, 33'ü (%16,5) okuryazar veya ilkokul mezunu, 30'u (%15) ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş, 71'i (%35,5) lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş, 60'ı (%30) Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş şeklinde belirlenmiştir. Ailenin ekonomik durumu 31'i (%15,5) çok iyi, 86'sı (%43) iyi, 73'ü (36,5) orta, 9'u (%4,5) ortanın altı, 1'i (%0,5) kötü olarak bulunmuştur. Öğrencilerin 170'i (%85) çekirdek ailede yaşarken, 30'u (%15) geniş aile ile yaşamaktadır.

Boşanmanın tüm toplum için önemli bir başvuru kaynağı haline gelmesi ile birlikte son yıllarda boşanma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki olası etkileri yoğun bir şekilde araştırılmaya başlanmıştır (Amato, 2000). Yapılan araştırmalar neticesinde, boşanmış olan ailelerin çocuklarının akademik, psikolojik ve sosyal alanlarda akranlarına nazaran çok daha fazla sorunlar karşılaştıkları anlaşılmıştır. Özellikle boşanmadan sonraki zaman dilimi, problemlerin en yoğun bir şekilde görüldüğü dönem olarak gösterilmektedir (Amato, 2000). Amato'nun araştırması ile bu araştırma, boşanmış ailelerin çocuklarının karşılaştığı sorunlara ilişkin paralel tespitler içermektedir.

Araştırmamızda, boşanmış anne-babaya sahip öğrencilerin depresyon durumu %12,78 iken, Birlikte/evli ailesi olan öğrencilerin depresyon durumu %4,93 bulunmuştur. Boşanma durumunun depresyon durumunu etkilediği düşünülebilir.

Diğer taraftan boşanmış ailelerin gösterdiği anne-baba tutumları; %59,32 'si Demokratik tutum, %43,17'si Koruyucu/İstekçi tutum,%24,51'i Otoriter tutum sergilerken, birlikte/evli ailelerin anne-baba tutumları; %65,02'si Demokratik tutum, %37,36'sı Koruyucu/İstekçi tutum, %18,31'i Otoriter tutum sergilemektedirler. Betimsel istatistikler göz önünde bulundurulduğunda boşanmış ailelerin Otoriter tutum ve Koruyucu/istekçi tutum boyutunun yüzdelerinin birlikte ailelere oranla yüksek olduğu, birlikte/evli ailelerin Demokratik tutum boyutunun boşanmış ailelere göre oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tez çalışmamızda, boşanmış anne babanın Demokratik tutum ortalaması birlikte olan anne babanın demokratik tutum ortalamasından düşüktür. Bununla birlikte boşanmış anne

babanın Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ile Otoriter Tutum ortalaması birlikte olan anne babanın Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ile Otoriter Tutum ortalamasından yüksektir.

Cinsiyete göre anne baba tutumları incelendiğinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kız öğrencilerin ailelerinin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalaması erkek öğrencilerin ailelerinin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalamasından farklı değildir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetine göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Kız ve erkek öğrencilerin depresyon puanları cinsiyet değişkenine göre değişmemektedir.

İsveç'te ergenlerle yapılan bir araştırmada kız öğrencilerinde (%25,5), erkek öğrencilerinde (%13,8) oranında depresyon bulunmuştur. İtalya'da yapılan bir çalışmada Çocuk Depresyon Ölçeği kullanılarak 685 öğrencinin depresyonu tespit edilmiştir ve öğrencilerin %10'undan daha fazlasında kliniksel eşik olan 20 rakamından daha yüksek puan saptanmıştır (Rastad C., ve ark., 2006). Araştırmamızda cinsiyete göre depresyon durumlarıyla ilgili farklılık bulunmamasına karşın, literatürde yapılan araştırmalar farklılık olduğu yönündedir. Boşanma faktörünün depresyon durumuyla ilgili cinsiyet farklılığını değiştirdiği düşünülebilir.

Tez çalışmamızda, boşanmış anne babanın çocuklarının cinsiyetine göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalaması erkeklerin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalamasından farklı değildir.

Birlikte yaşayan anne babanın çocuklarının cinsiyetine göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının anlamlı bir fark elde edilememiştir. Araştırmaya

katılan kız öğrencilerin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalaması erkeklerin Demokratik tutum ortalaması, Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ve Otoriter Tutum ortalamasından farklı değildir. Sonuç olarak, örneklem grubumuzda boşanma faktörü göz önünde bulundurularak cinsiyete göre anne-baba tutumları değişmemektedir.

Araştırmamıza katılan boşanmış anne babanın çocuklarının cinsiyetine göre Demokratik tutum alt ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilememiştir. Boşanmış aile üyesi olan kızların ailelerinin demokratik tutum ortalaması boşanmış aile üyesi olan erkeklerin ailelerinin Demokratik tutum ortalamasından farklı değildir.

Birlikte yaşayan anne babanın çocuklarının cinsiyetine göre Demokratik tutum toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Birlikte aile üyesi olan kız öğrencilerin ailelerinin demokratik tutum ortalaması birlikte aile üyesi olan erkeklerin ailelerinin Demokratik tutum ortalamasından farklı değildir.

Araştırmamızda elde ettiğimiz bulguları literatürde yapılan araştırmalar desteklemektedir. Ünüvar (2007)'ın araştırma sonuçlarına göre ise cinsiyet değişkeni açısından algılanan anne-baba tutumları (demokratik, otoriter, koruyucu) puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Araştırmamıza katılan öğrencilerin annesinin eğitim durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Buna göre annenin eğitim durumu çocuklarda depresyon üzerinde etkili değildir. Burada okuryazar olmayan annelerin çocuklarının depresyon puanı diğerlerinden yüksek çıkmasına rağmen anlamlı fark çıkmamasının sebebi bu gruptaki katılımcı sayısının azlığından (3 kişi) kaynaklanmaktadır.

Araştırmamızda çıkan bulgulara göre, öğrencilerin annesinin eğitim durumuna göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilememiştir. Annenin eğitim durumu çocuklarda Anne-Baba tutum ölçeği alt boyutlarının ortalaması üzerinde etkili değildir. Burada okuryazar olmayan annelerin çocuklarının koruyucu- istekçi ve otoriter tutum puanı diğerlerinden yüksek çıkmasına rağmen anlamlı fark çıkmamasının sebebi bu gruptaki katılımcı sayısının azlığından (3 kişi) kaynaklanmaktadır.

Katılımcıların Babasının eğitim durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark elde edilememiştir. Buna göre babanın eğitim durumu çocuklarda depresyon üzerinde etkili değildir.

Katılımcıların Babasının eğitim durumuna göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir. Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş olan babaların Demokratik tutum puanları ortalamaları en yüksek olup istatistiksel olarak diğerlerinden farklıdır. Okuryazar olmayan babaların Demokratik tutum puanları ortalamaları en düşük olup istatistiksel olarak diğerlerinden farklıdır. Diğer eğitim düzeylerine sahip olan babaların Demokratik tutum puanları ortalamaları benzerdir ve istatistiksel olarak aralarında fark yoktur. Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş olan babaların Koruyucu-İstekçi tutum puanları ortalamaları ile Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş olan babaların Koruyucu-İstekçi tutum puanları ortalamaları diğer eğitim düzeylerine sahip olan babaların Koruyucu-İstekçi tutum puanları ortalamalarından düşük ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer eğitim düzeylerine sahip olan babaların Koruyucu-İstekçi tutum puanları ortalamaları benzerdir ve istatistiksel olarak aralarında fark yoktur. Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş olan babaların çocuklarının Otoriter tutum puanları ortalamaları ile Üniversite ya da bir yüksekokula devam etmiş ya da bitirmiş olan babaların Otoriter tutum puanları ortalamaları diğer eğitim düzeylerine sahip olan babaların Otoriter tutum puanları ortalamalarından düşük ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer eğitim

düzeylerine sahip olan babaların Otoriter tutum puanları ortalamaları benzerdir ve istatistiksel olarak aralarında fark yoktur.

Araştırmamızda elde ettiğimiz bu bulgu ile literatürde benzer sonuçlar bulunmaktadır. Durmuş (2006) okul öncesi dönemdeki çocuklarla ve anne babalarıyla yaptığı araştırmasında, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin arttıkça “aşın koruyucu” ve “baskı-disiplin” içeren tutumlarının azaldığını, ilkokul mezunu anne babaların aşın koruyucu tutum benimsediklerini bulmuştur.

Eskin ve arkadaşlarının lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada düşük baba eğitim düzeyinin kızlardaki depresyonla ilişkili olduğunu göstermiştir. Buna göre düşük eğitim düzeyi olan babaların kızlarının depresyon puanları daha yüksektir (Eskin ve ark., 2008).

Tez Çalışmamızda Sosyo – Ekonomik durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Buna göre Sosyo – Ekonomik durum çocuklarda depresyon üzerinde etkili değildir

Araştırmamızda Sosyo – Ekonomik durumuna göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Bu sonuca göre Sosyo – Ekonomik durum Anne-Baba tutum ölçeği alt boyutlarının ortalaması üzerinde etkili değildir. Burada ortanın altı sosyo ekonomik duruma sahip çocuklarının koruyucu- istekçi ve otoriter tutum puanı diğerlerinden düşük çıkmasına rağmen anlamlı fark çıkmamasının sebebi bu gruptaki katılımcı sayısının azlığından (93 kişi) kaynaklanmaktadır.

Araştırmada elde edilen diğer bulguya göre, katılımcıların Aile türü durumuna göre Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilememiştir. Bu sonuca göre çekirdek aile yapısına sahip olanların Demokratik tutum, Koruyucu- istekçi tutum ve Otoriter Tutum ortalaması geniş aile yapısına sahip olanların Demokratik tutum, Koruyucu- istekçi tutum ve Otoriter Tutum ortalamasından farklı değildir.

Araştırmamızda Aile türü durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak fark elde edilememiştir. Buna göre çekirdek aile yapısına sahip olanları Depresyon tutum ortalaması ile geniş aile yapısına sahip olan öğrencilerin Depresyon tutum ortalamasından farklı değildir. Depresyon ölçeği ile Anne-Baba tutum ölçeğinin alt boyutları arasında ilişki pearsonkorelasyon analizi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda Depresyon düzeyi ile Demokratik tutum, Depresyon düzeyi ile Koruyucu - İstekçi tutum, Depresyon düzeyi ile Koruyucu- İstekçi tutum arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Bununla birlikte Depresyon düzeyi ile otoriter tutum arasında düşük düzeyde pozitif, Demokratik tutum ile otoriter tutum arasında düşük düzeyde negatif, Koruyucu - İstekçi tutum ile otoriter tutum arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuş ve bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Araştırmamızda görüldüğü üzere , depresyon tutum ölçeği ile Anne-Baba Tutum ölçeği alt boyutları incelendiğinde sadece otoriter tutum ölçeği arasında ilişki elde edilmiştir. Bu sebeple otoriter tutum ölçeğinin depresyon üzerindeki etkisi incelenmiştir. Otoriter tutum ölçeğinin puanına bağlı olarak depresyon ölçeğinin puanını tahmin etmek için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda regresyon denklemimiz anlamlı bulunmuştur. Araştırma yapılan kişilerin tahmini depresyon puanı $7,351+0,221 \times \text{otoriter}$ 'dir. Buna göre araştırmaya katılanların depresyon puanı otoriter tutum puanı bir puan arttıkça 0,221 puan artmaktadır.

Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgular literatürdeki araştırmalarla aynı yöndedir. Düzgün, Erzurum İl merkezinde 448 öğrenciyle araştırma yaparak öğrencilerin psikolojik belirtileri ile ana baba tutumu arasındaki ilişkiye bakmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin depresyon belirtisi üzerine ana baba tutumunun önemli etkisi olduğu gözlenmiştir. Araştırma sonucuna göre otoriter ana- baba tutumu öğrencini olumsuz etkileyerek depresyona yol açarken, demokratik ana- baba tutumu depresyonun oluşmasını engeller (Düzgün, 1995).

Araştırmamızda, katılan öğrencilerin boşanmada psikolojik destek alma durumuna göre Depresyon ölçeğinin toplam puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilememiştir. Buna göre Boşanmış aileye sahip katılımcıların psikolojik destek almalarının Depresyon düzeyi ortalaması, boşanma sürecinde psikolojik destek almayanların Depresyon düzeyi ortalamasından farklı değildir.

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamız, boşanma sürecini yaşamış ve yaşamamış okul çağı çocuklarının, anne baba tutumları incelenerek demografik değişkenlerde göz önünde bulundurularak çocuklarda oluşabilecek depresyona ne derece etkisi olduğu karşılaştırılarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen analiz sonuçları IV. bölümde özetlenmiştir. Bu bölümde ise verilen analiz sonuçları içerisinde araştırmacı tarafından anlamlı bulunan sonuçlar özetlenecektir.

6.1. Sonuç

- Birlikte olan ebeveynlerin anne-baba tutumları ile boşanmış ebeveynlerin anne-baba tutumları arasında farklılık vardır. Boşanmış anne babanın Demokratik tutum ortalaması birlikte olan anne babanın demokratik tutum ortalamasından düşüktür. Bununla birlikte boşanmış anne babanın Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ile Otoriter Tutum ortalaması birlikte olan anne babanın Koruyucu- istekçi tutum ortalaması ile Otoriter Tutum ortalamasından yüksektir.
- Anne babaları birlikte olan çocuklar ile boşanmış aile çocuklarının depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir düzeyde farklılık vardır. Araştırmamızda, boşanmış anne-babaya sahip öğrencilerin depresyon düzeyi, Birlikte/evli ailesi olan öğrencilerin depresyon düzeyi hemen hemen 3 kat fazla bulunmuştur. Boşanma durumunun depresyon durumunu etkilediği düşünülebilir.

- Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında cinsiyet değişkeni açısından anne baba tutumları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunamamıştır.
- Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında babanın öğrenim durumu değişkeni açısından anne baba tutumları anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur. Üniversite düzeyinde öğrenim gören babaların demokratik tutumu yüksek çıkarken, koruyucu istekçi tutum düşük çıkmıştır.
- Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında annenin öğrenim durumu değişkeni açısından anne baba tutumları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunamamıştır.
- Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında sosyo-ekonomik durum değişkeni açısından anne baba tutumları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunamamıştır.
- Anne babaları birlikte olan ve boşanmış aile çocuklarında aile türü açısından anne baba tutumları ve depresyon düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir farklılık yoktur.
- Ailelerin, anne-baba tutumlarının çocukluk çağı depresyonuna etkisi olduğu bulunmuştur. Depresyon düzeyi ile otoriter tutum arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Otoriter tutum arttıkça depresyon düzeyinin artma olasılığı olduğu söylenebilir.
- Boşanmış aile çocuklarının boşanma süreci ile ilgili psikolojik destek alıp almaması ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

6.2. Öneriler

- Araştırmada anne-baba tutumlarının birçok değişken ile ilişki olduğu görülmektedir. Demokratik ebeveyn tutumunun, çocukları olumlu yönde etkilediği bulunmuş, otoriter

tutumun artmasıyla ise depresyon düzeyinin arttığı bulgulanmıştır. Buradan hareketle, anne-babalara bu konuda eğitim çalışması yapan ilgili uzmanların demokratik ebeveyn tutumlarının özelliklerini ön plana çıkarmaları etkili olacaktır.

- Boşanmış ebeveynlerin çocuklarında gözlenen depresyon seviyelerin yüksek olduğu araştırma çerçevesinde bulunmuştur. Ailelerin ve eğitimcilerin bu durumda daha dikkatli gözlemler yapmaları ve bu doğrultuda çocuğu destekleyici yaklaşımda bulunmaları önerilmektedir.
- Çocukların yaşadığı bu tür olumsuz durumların oluşmamasında ve atlatılmasında anne-babaların, öğretmenlerin sorumluluk alması, çocukla ilgilenmesi, beklentilerini yüksek tutmaması faydalı olacaktır.
- Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servislerince yapılan aile eğitimi ve aile bilgilendirme çalışmalarında doğru anne-baba tutumları hakkında pratiğe yönelik etkili programlar yapılması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abalı, S. (2006). Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü.
- Akkaya, M. (2010). Bağlanma Stilleri, Stresle Başa Çıkma Tarzları, Problem Çözme Becerileri ve İletişim Tarzlarının Boşanma Süreci Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Amato, PR, Keith B. (1991). Parentaldivorceandthewellbeing of children: a meta-analysis. *PsychologicalBulletin*. 110, 26-46.
- Amato, PR. (2000). Theconsequences of divorceforadultandchildren. *J. MarriageandtheFamily*. 62.4,1269-1287.
- Amato, P. R. ve Hohman- Marriot, B. (2007). A Comparison of HighandLowDistressMarriagesThatEnd in Divorce. *Journal of MarriageandFamily*, 69, 621-638.<http://www.sociology.psu.edu/Hi%20and%20LoDistress%20Marriages%20and%20Divorce.pdf>
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2009). *Boşanma Nedenleri Araştırması*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları. www.aile.gov.tr
- Agate, S. T.,Zabriskie, R. B. andEggett D. L. (2007). Praying, Playing, andSuccessfulFamilies: An Examination of FamilyReligiosity. *FamilyLeisure, andFamilyFunctioning. Marriage&FamilyReview*. 42.2, 51-75
- Aktaş, M. A. (2009). *Evlilik ve Sadakatsizlik*. 1.Baskı. Ankara: Kanguru Yayınları.

- Aktaş, S. (2011). 9. Sınıfta Anne-Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Amerikan Psikiyatri Birliği.(1994). E. Köroğlu (Çev.). *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı*. 4.Baskı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Aydın, B. (1997). *Çocuk Ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları. s.139
- Aydın, M., Ünal, L.I., Balcı,E., Koçak, Y. ve Burgaz, B. (1991). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi
- Baran, Z. (2007). *Armut Dibine Düşer Şeker Cinsine Çeker...*,İzmir: Bilgivizyon Yayınları.
- Bondy B. (2002). Pathophysiology of depressionandmechanisms of treatment. *DialoguesClinNeurosci*. 4.1.
- Canel, A. N. (2007). Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ceral, S., İ. Dağ. (2005). “Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumlarına Bağlı Benlik Saygısı Depresiflik Ve Genel Psikolojik Belirti Düzeyi Farklılıkları”.*Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji (3p) Dergisi*. Cilt 13. Sayı 2.
- Conger, J. J. AndGalambos, N. L. (1997). *Adolescenceand youth: Psychologicaldevelopment in a changingworld*. Newyork:Longman.
- Chan, O. (2002). *HealthandFamily. A MedicalSociological Analysis*. New York: TheMacMillianCompany.
- Cılga, İ. (2002). Aile Mahkemeleri Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme. *Aile ve Toplum Dergisi*. 2.5: 51-60, 112.
- Coontz, S. (2007). TheOrigins of Modern Divorce. *FamilyProcess*, 46.1: 7-16
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1545-5300.2006.00188.x/abstract>

- Clarke-Stewart, A.,Brentano, C. (2006). *DivorceCausesandConsequences*. 1. Baskı. New HavenAndLondon: Yale University Pres.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan insana*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 383
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve Davranışı*. 1.Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çakıcı, S. (2006). Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile işlevlerinin, Anne-Çocuk ilişkilerinin ve Aile işlevlerinin Anne Çocuk ilişkilerine Etkisinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çakır, B. (2011). Modernleşme Sürecinde Türkiye’de Evlilik Kurumunun İşleyişi ve Boşanma Eğilimlerinin Seyri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoşkun, B. (1983). *Türkiye’de Çocuğun Durumu*. “1990’ların Çocuk politikası Kongresi” Ankara: T.C. Başbakanlık Yayınları,128.
- Dağlı, G.,Beyazsaçlı, M. (2001). Anne Baba Tutumu ve Kendini Gerçekleştirme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *MediterraneanJournal of EducationalResearch*. 7: 1-16.
- Darling,N. ve L. Steinberg. (1993). Parenting Style as context: İntegrative model. *Psychological Bulletin*.113:487-496.
- Demir, Y.,Kumcağız, H. (2015). Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarını Algılama Biçimleri ve Şiddete Eğilimleri. *TurkishStudies/ İnternationalPeriodicalfort he language, literatüre andHistory of TurkishorTurkic*. 10.2.
- Dominian, J. (1974). M. Harmancı. (Çev.). *Cinsel Psikolojik ve Toplumsal Açıdan Boşanma*. İstanbul: Koza Yayınları.
- Dönmezer, İ. (2001). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Durmuş, R. (2006). 3-6 Yas Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri İle Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.

- Düzgün, M.(1995). Lise öğrencilerinin psikolojik belirtileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Yayınlanmış Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dursun, A. (2010). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi EBE, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Programı.
- Ekmekçi, H. (2010). Toplumsal, Kültürel ve İletişimsel Boyutlarıyla Bir Boşanma Analizi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erikçi, M. (2005). Ana Baba Yoksunluğunun 9-15 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Üzerindeki Etkilerinin Çeşitli değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eskin, M. (1995). Suicidal Behaviour As Related To Social Support And Assertiveness Among Swedish And Turkish High School Students, A Cross- Cultural Investigation. *Journal of Clinical Psychology*.51, 158-172.
- Fisher, H. E. (2004). M. Gaspıralı (Çev.). *Cinsel Aşkın Anatomisi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Fitzpatrick, M. (2005). Family Communication Patterns Theory: Observations On Its Development and Application. *The Journal of Family Communication* .4.
- Fava M, Kendler KS. (2000). Major depressive disorder. *Neuron*.28.2
- Genç, İ.(2006). *Edebiyat Bilimi Kuramlar-Akımlar-Yöntemler*. İstanbul: Merdiven Kitapları.
- Günalp, A. (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, M. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin Aile Tipleri ve Aile Tutumları açısından İncelenmesi. *E- Journal Of New World Sciences Academy*.7.4

- Haktanır, G., G. Baran.(1998). “Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının İncelenmesi”. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*: 5, 3: 134-141.
- Kahraman, S. (2016). Boşanma Sonrasında Genç-Ebeveyn İlişkilerinin Sürdürülmesi ve Öğrencinin Akademik Başarısına Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırmanın Yöntemi*. 13.Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, A. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Anne - Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kişilik Özelliklerine Göre Değişkenliğinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*.İstanbul: Maltepe Üniversitesi SBE, Psikoloji Anabilim Dalı, Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı.
- Kaya, T. (2009). İstanbul’da Yaşayan Boşanmış Kadın ve Erkeklerin Boşanma Deneyimleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kendler KS, Gatz M, Gardner CO, Pedersen NL. (2006). A Swedishnationaltwinstudy of lifetimemajordepression. *Am J Psychiatry*.163.1: 109-14. 11.
- Kendler KS, Prescott CA. (1999) A population-basedtwinstudy of lifetimemajordepression in men andwomen. *Arch Gen Psychiatry*. 56.1: 39-44.
- Kovacs, M. (1981). Ratingscalestoassessdepression in schoolagedchildren. *ActaPaedopsychiatr*; 46: 305–315.
- Levinson DF. (2006). Thegenetics of depression: a review. *BiolPsychiatry*. 60.2: 84-92.
- Lunt I. W. (1999). *Theories of SocialCasework*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lyons MJ, Eisen SA, Goldberg J, True W, Lin N, Meyer JM, et al. (1998). A registry-basedtwinstudy of depression in men. *Arch Gen Psychiatry*. 55.5.
- Maccoby, E.E. ve J.A. Martin. (1938). *Socialization in thecontext of thefamily: Parent-childinteraction*. P.H.Mussen. veE.M.Hetherington (Ed.) Handbook of Child. Newyork: Wiley, 1-101.

- Merter, F. (1990). *1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler (Malatya Örneği)*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Mızrakçı, Ş. (1994). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ozankaya, Ö. (1999). *Toplum Bilim*.10. Basım.İstanbul: Cem Yayınevi.
- Öğretir, A.D. (1999). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde altı Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öner, N. (2008). *Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler. Bir Başvuru Kaynağı*. 2.Baskı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öy B. (1991). Çocuklar için Depresyon Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*; 2: 132–136.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Toplum Bilimine Giriş*. Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztürk, O. (2004). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*.İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Öztürk, Ö. (2010). Genel Boşanma Sebepleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özügürlü, K. (2006). *Eşlerde Problem Çözme. Ana – Baba Okulu*.12. Baskı.İstanbul: Remzi Kitabevi, 201-219.
- Özyürek, A. (2004). Kırsal Bölge Ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*.Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi ABD.
- Paykel ES. (2003). Life events and affective disorders. *Acta Psychiatr Scand Suppl*. 418.

- Russell, B. (2003). I. Gündüz, (Çev.). *Evlilik ve Ahlak* 1. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Rastad, C., Ulfberg, J., Sjoden, P. (2006). High prevalence of self-reported depressive mood during the winter season among Swedish senior high school students. *Am Acad Child Adolescent Psychiatry*. 45.2: 231-8.
- Sezer, Ö., Oğuz, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendini Değerlendirmelerinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 18.3:743-758.
- Sucu, İ. (2007). Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri (Sakarya İli Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Süleymanov, A. (2010) Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 199. 20.03.2011, <http://iudergi.com/index.php/sosyalsiyaset/article/viewFile/142/142>
- Şahinkaya, R. (1990). *Orta Anadolu Köylerinde Aile Strüktürü*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Şendil, G. ve Kızıldağ, Ö. (2005). *Evlilik Çatışması ve Çocuk* .1. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şener, A., ve Terzioğlu, G. (2002). *Ailede eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*. 1. Baskı. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*. 4 .14: 7-33.
- Tarhan, N. (2008). *Evlilik Psikolojisi* .5. Baskı.. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tezer, E. (1986). Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışlar: Algılama ve Doyum. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Timur, S. (1982). *Türkiye’de Aile Yapısı*. Ankara: HÜ Yayınları.

Tietze,H. (2002). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*. Cilt 1. İstanbul: Simurg Yayınları.

Tuğrul, C. (1997). Sayılğan M.A.,*Depresyonla Başa Çıkma Yolları*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2009*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

Uçan, Ö. (2007). Boşanma Sürecinde Kriz Merkezine Başvuran Kadınların Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 10 .1: 38- 45.

Uyanık-Balat, G. (2007). İlköğretime Başlayan Çocukların Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeyine Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 32.43.

Ülken, H. Z. (1943). *Dergiler - Makaleler Sosyoloji*. İstanbul.

Ünlü, S. (1993). *Aile Yapısı ve İlişkileri*. 12.10.2009, [http:// books.google.com](http://books.google.com).

Ünüvar, A. (2007). Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları İle Kendilerine Saygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüksek lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Wood JJ, Repetti RL, Roesch SC. “Divorceandchildren’sadjustmentproblems at homeandschool: The role of depressive / withdrawnparenting,” *Child Psychiatryand Human*.

Yavuzer, H. (1993). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi,31.

Yavuzer, H. (2004). *Ana-Baba ve Çocuk*. 1. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi,29-30.

Yavuzer, H. (2003). *Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yılmaz, A. (2000). Eşler Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu ile Çocukların, Ergenlerin, Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik Algıları

Arasındaki İlişkiler. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.

Yılmaz, Y. (2007). Anne-Baba Tutumları İle İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı Ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Programı. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yörükoğlu, A. (2004). Çocuk Ruh Sağlığı .27.Baskı. İstanbul: *Özgür Yayınları*, 199.

Yücel, Y. (2013) Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Benlik Saygısı ve Öğrenilmiş Çaresizlik ile İlişkisi. *Yüksek lisans Tezi*. İstanbul: Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

Ek. 1. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1) Cinsiyetiniz?

☐ Kız

☐ Erkek

2) Yaşınız?

3) Okul Türünüz

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

☐ Üniversite

☐ Yüksek Lisans

4) Babanızın öğrenim durumu nedir?

- ☐ Okur-yazar değil
☐ Okuryazar veya ilkokul mezunu
☐ Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş
☐ Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş
☐ Üniversite ya da bir yüksek okula devam etmiş ya da bitirmiş
- 5) Annenizin öğrenim durumu nedir?
☐ Okur-yazar değil
☐ Okur yazar veya ilkokul mezunu
☐ Ortaokul ya da dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş
☐ Lise veya dengi bir okula devam etmiş ya da bitirmiş
☐ Üniversite ya da bir yüksek okula devam etmiş ya da bitirmiş
- 6) Size göre aileniz ekonomik durumu hangisi ile nitelenebilir?
☐ Çok iyi
☐ İyi
☐ Orta
☐ Ortanın altı
☐ Kötü
- 7) Aileniz, aşağıdaki aile türlerinden hangisine girmektedir?
☐ Çekirdek aile
☐ Geniş aile
- 8) Boşanma süreci ile ilgili herhangi bir psikolojik destek alıyor musunuz?
☐ Evet
☐ Hayır

Ek.2. Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği

ÇOCUKLAR İÇİN DEPRESYON ÖLÇEĞİ

Aşağıda gruplar halinde bazı cümleler yazılıdır. Her gruptaki cümleleri dikkatlice okuyunuz. Her grup için, bugün dahil son iki hafta içinde size en uygun olan cümlenin yanındaki sayıyı yuvarlak içine alınız.

- A) 1- Kendimi arada sırada üzgün hissederim.
2- Kendimi sık sık üzgün hissederim.
3- Kendimi her zaman üzgün hissederim.

B) 1- İşlerim hiçbir zaman yolunda gitmeyecek.
2- İşlerimin yolunda gidip gitmeyeceğinden emin değilim.
3- İşlerim yolunda gidecek.

C) 1- İşlerimin çoğunu doğru yaparım.
2- İşlerimin birçoğunu yanlış yaparım.
3- Her şeyi yanlış yaparım.

D) 1- Birçok şeyden hoşlanırım.
2- Bazı şeylerden hoşlanırım.
3- Hiçbir şeyden hoşlanmam.

E) 1- Her zaman kötü bir çocuğum.
2- Çoğu zaman kötü bir çocuğum.
3- Arada sırada kötü bir çocuğum.

F) 1- Arada sırada başıma kötü bir şeylerin geleceğini düşünürüm.
2- Sık sık başıma kötü bir şeylerin geleceğinden endişelenirim.
3- Başıma çok kötü şeylerin geleceğinden eminim.

G) 1- Kendimden nefret ederim.
2- Kendimi beğenmem.
3- Kendimi beğenirim.

H) 1- Bütün kötü şeyler benim hatam.
2- Kötü şeylerin bazıları benim hatam.
3- Kötü şeyler genellikle benim hatam değil.

I) 1- Kendimi öldürmeyi düşünmem.
2- Kendimi öldürmeyi düşünürüm ama yapmam.
3- Kendimi öldürmeyi düşünüyorum.

İ) 1- Her gün içimden ağlamak gelir.
2- Birçok günler içimden ağlamak gelir.
3- Arada sırada içimden ağlamak gelir.

J) 1- Herşey her zaman beni sıkar.

2- Herşey sık sık beni sıkar.

3- Herşey arada sırada beni sıkar.

K) 1- İnsanlarla beraber olmaktan hoşlanırım.

2- Çoğu zaman insanlarla beraber olmaktan hoşlanmam.

3- Hiçbir zaman insanlarla beraber olmaktan hoşlanmam.

L) 1- Herhangi birşey hakkında karar veremem.

2- Herhangi birşey hakkında karar vermek zor gelir.

3- Herhangi birşey hakkında kolayca karar veririm.

M) 1- Güzel / Yakışıklı sayılırım.

2- Güzel / Yakışıklı olmayan yanlarım var.

3- Çirkinim.

N) 1- Okul ödevlerimi yapmak için her zaman kendimi zorlarım.

2- Okul ödevlerimi yapmak için çoğu zaman kendimi zorlarım.

3- Okul ödevlerimi yapmak sorun değil.

O) 1- Her gece uyumakta zorluk çekerim.

2- Birçok gece uyumakta zorluk çekerim.

3- Oldukça iyi uyurum.

Ö) 1- Arada sırada kendimi yorgun hissederim.

2- Birçok gün kendimi yorgun hissederim.

3- Her zaman kendimi yorgun hissederim.

P) 1- Hemen hergün canım yemek yemek istemez.

2- Çoğu gün canım yemek yemek istemez.

3- Oldukça iyi yemek yerim.

- R) 1- Ağrı ve sızılardan endişe etmem.
2- Çoğu zaman ağrı ve sızılardan endişe ederim.
3- Her zaman ağrı ve sızılardan endişe ederim.

- S) 1- Kendimi yalnız hissetmem.
2- Çoğu zaman kendimi yalnız hissederim.
3- Her zaman kendimi yalnız hissederim.

- Ş) 1- Okuldan hiç hoşlanmam.
2- Arada sırada okuldan hoşlanırım.
3- Çoğu zaman okuldan hoşlanırım.

- T) 1- Birçok arkadaşım var.
2- Birçok arkadaşım var ama daha fazla olmasını isterim.
3- Hiç arkadaşım yok.

- U) 1- Okul başarım iyi.
2- Okul başarım eskisi kadar iyi değil.
3- Eskiden iyi olduğum derslerde çok başarısızım.

- Ü) 1- Hiçbir zaman diğer çocuklar kadar iyi olamıyorum.
2- Eğer istersem diğer çocuklar kadar iyi olurum.
3- Diğer çocuklar kadar iyiyim.

- V) 1- Kimse beni sevmez.
2- Beni seven insanların olup olmadığından emin değilim.
3- Beni seven insanların olduğundan eminim.

- Y) 1- Bana söyleneni genellikle yaparım.
2- Bana söyleneni çoğu zaman yaparım.
3- Bana söyleneni hiçbir zaman yapmam.

- Z) 1- İnsanlarla iyi geçinirim.
2- İnsanlarla sık sık kavga ederim.
3- İnsanlarla her zaman kavga ederim.

Ek.3. Anne Baba Tutum Ölçeği

ANNE –BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Size, ana babaların çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne derecede benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek cevap kâğıdınızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir.

Cevaplamanın nasıl olacağını bir örnekle gösterelim:

Okula gidiş geliş saatlerini çok sıkı kontrol eder, kimlerle arkadaşlık ettiğimi sorgular.

A) Hiç uygun değil B) Pek uygun değil C) Biraz uygun D) Uygun E)Çok uygun

Eğer anne ya da babanız sizin hangi saatte nerede olduğunuzu ve kimlerle ne yaptığınızla hiç ilgilenmiyorsa “Hiç uygun değil”in karşılığı olarak A, sizi genellikle serbest bırakıyorsa “pek uygun değil”in karşılığı olarak B, ne yaptığınızla çoğunlukla ilgileniyor bazen sizi serbest bırakıyorsa “biraz uygun”un karşılığı olarak C, sizin hangi saatte nerede olduğunuzu ve kimlerle olduğunuzu izliyorsa “uygun” un karşılığı D’yi çok sıkı bir biçimde izliyorsa “Çok uygun”un karşılığı olarak E’yi işaretlemeniz beklenmektedir.

1.Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir. A() B() C()
D() E()

2.Çok yönlü gelişme için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir A() B() C()
D() E()

3.Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.
A() B() C() D() E()

4.Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.
A() B() C() D() E()

5.Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.
A() B() C() D() E()

6.Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.
A() B() C() D() E()

7.Elimden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.
A() B() C() D() E()

8.Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.
A() B() C() D() E()

9.Bana hükmetmeye çalışır. A() B() C() D() E()

10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.
A() B() C() D() E()

11.Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir. A() B() C() D() E()

12.Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.

A() B() C() D() E()

13.Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim. A() B() C() D() E()

14. Neden bazı şeyleri yapma ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.
A() B() C() D() E()

15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır. A() B() C() D() E()
16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır. A() B() C() D() E()
17. Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi. A() B() C() D() E()
18. Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir. A() B() C() D() E()
19. Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı. A() B() C() D() E()
20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder. A() B() C() D() E()
21. Küçük yaşından itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur. A() B() C() D() E()
22. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, Sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi. A() B() C() D() E()
23. Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum. A() B() C() D() E()
24. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı. A() B() C() D() E()
25. Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı. A() B() C() D() E()
26. Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar. A() B() C() D() E()
27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler. A() B() C() D() E()
28. Her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır. A() B() C() D() E()
29. Ona yaklaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir. A() B() C() D() E()
30. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşlamıştır. A() B() C() D() E()
31. Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır. A() B() C() D() E()
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler. A() B() C() D() E()
33. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder. A() B() C() D() E()
34. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam. A() B() C() D() E()
35. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem. A() B() C() D() E()

- 36.Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister. A() B() C() D() E()
)
- 37.Beni olduğum gibi kabul etmiştir. A() B() C() D() E()
38. Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır. A() B() C()
D() E()
- 39.Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.
A() B() C() D() E()
- 40.Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur. A() B() C() D() E()

ÖLÇEĞİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Anne-baba tutum ölçeğinde cevaplar, her madde için (A)'dan (E)'ye kadar beşli dereceleme şeklinde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma ve puanlama aşağıdaki gibidir:

(A)	Hiç uygun değil	(1 puan)
(B)	Pek uygun değil	(2 puan)
(C)	Biraz uygun	(3 puan)
(D)	Uygun	(4 puan)
(E)	Tamamen uygun	(5 puan)

Anne baba tutum ölçeğinin demokratik ve koruyucu-istekçi tutum alt ölçeklerinden alınabilecek en yüksek puan 75, en düşük puan ise 15'dir (15'er madde ve 5'li dereceleme). Otoriter tutum alt ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur (10 madde ve 5'li dereceleme).

Ek.4. Resmi Onay Yazısı

T.C.
BAKIRKÖY KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 58886426.03./200E.20065734
Konu: Anket Çalışması

23.10.2018

KAYMAKAMLIK MAKAMI'NA
BAKIRKÖY

İlgi : İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Derya KURU'ya ait 22.10.2018 tarihli dilekçe.

İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Derya KURU'ya ait ilgi dilekçede; Yüksek Lisans Eğitimi yaptığı, tez çalışmalarının bir bölümünde anket araştırması yapması gerektiği,

Kaymakamlık Makamı'nın 20.09.2018 tarih ve 58886426-200-E.16920338 sayılı Olur' u ile ikametine yakın olan Şehit Pilot Muzaffer Erdönmez Ortaokulu öğrencilerine anket çalışması yapmasının uygun görüldüğü, ancak anılan okuldaki öğrenci sayısının yeterli olmaması nedeniyle söz konusu anketin İlçemiz Aybark Ak Ortaokulu, Cumhuriyet Ortaokulu ve Ataköy Atatürk Ortaokulu öğrencilerine de uygulanmasına dair isteği belirtilmektedir.

Yüksek Lisans öğrencisi Derya KURU'nun İlçemiz Şehit Pilot Muzaffer Erdönmez Ortaokulu, Aybars Ak Ortaokulu, Cumhuriyet Ortaokulu ve Ataköy Atatürk Ortaokulu öğrenciler ile söz konusu anket çalışmalarını yapması Milli Eğitimin Temel Amaç ve İlkeleri doğrultusunda, eğitim öğretim aksatılmadan, kişisel bilgilerin istenilmemesi ve kullanılmaması, ayrıca İlçemiz okullarındaki çalışmalara ait sonuç raporunun İlçemiz Bakırköy Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından yürütülen benzer bir çalışmaya kaynak teşkil etmek üzere adı geçen öğrenci tarafından Müdürlüğümüze teslim edilmesi şartıyla ve tüm sorumluluk Okul Müdürlüklerine ait olmak üzere Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde OLUR'larınıza arz ederim.

Erol DEMİR
Müdür a.
Şube Müdürü

O L U R
23.10.2018
Emrullah AYDIN
Kaymakam a.
İlçe Milli Eğitim Müdürü

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

AD VE SOYADI : Derya KURU
DOĞUM YERİ VE TARİHİ: Giresun 18.10.1979
MEDENİ HALİ : Evli
E-MAİL : deryatamer2006@hotmail.com
TELEFON : 0530 798 67 89

EĞİTİM DURUMU

2017-2018 Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Yüksek Lisans
2006-2007 Yıldız Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Pedagojik Formasyon
2011-2015 Eskişehir Anadolu Üniversitesi Felsefe (Onur Öğrencisi)
2005-2007 Beykent Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (Onur Öğrencisi)
2000-2003 Bakırköy Anadolu Kız ve Kız Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi

YABANCI DİL

İngilizce

İŞ TECRÜBESİ

2015-2018 Bozkurt İlköğretim Okulu
2012-2015 İstanbul KantincilerAnaOkulu
2007-2012 Sümer İlköğretim Okulu